

Barn till frihetsberövade föräldrar har specifika behov av delaktighet - en kvalitativ studie ur ett barnperspektiv

Sara Madsén

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	4251
Författare:	Sara Madsén
Arbetets namn:	Barn till frihetsberövade föräldrar har specifika behov av delaktighet - en kvalitativ studie ur ett barnperspektiv
Handledare (Arcada):	Maria Forss
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Det finns idag uppskattningsvis 8000 - 10000 barn som lever med en frihetsberövad förälder i Finland. Då detta ämne ännu är relativt outforskat ville jag lyfta fram dessa barns behov under den tiden de lever skilt från sin förälder. Syftet med mitt examensarbete är att öka kunskap om barnens behov av stöd för delaktighet under den tid som en eller båda föräldrarna är frihetsberövade och även öka samhällets förståelse för dessa barn. Studien är kvalitativ och det har gjorts intervjuer med tre informanter som har haft en förälder i fängelset. Under den tid deras förälder var i fängelset var informanterna under 18 år men alla är idag myndiga. Den teoretiska referensramen utgår ifrån ett socialpedagogiskt perspektiv med delaktighet som det centrala men innefattar även teori om barn och deras frihetsberövade föräldrar samt stödformer för dessa barn. Den första frågeställningen i arbetet var hurdana behov har barn till frihetsberövade föräldrar? Resultatet visar att bristen på stödet från vuxna var stort, vilket gav sig uttryck i typiska känsloreaktioner hos barn som lever med en frihetsberövad förälder genom starka känslor som ilska och skam. Barnen upplevde att de blev tidigare självständiga och hamnade ta ett ökat ansvar i hemmet. Alla informanter nämnde att den jobbigaste känslan var bristen på vardagligt stöd av den frånvarande föräldern samt att det var väldigt svårt att upprätthålla en normal kontakt med föräldern, som för det mesta var via telefon- och brev kontakt och besök i den mån det var möjligt. Den andra frågeställningen i arbetet var hur kan professionella stöda dessa barns delaktighet? Resultatet visade att ingen av informanterna hade fått stöd av professionella under denna tid och att det inte ens hade erbjudits någon form av stöd till dem. Alla informanter sade att det ända vuxna och professionella skulle ha behövt göra var att lyssna, stöda barnen i vardagen och hjälpa dem att bearbeta situationen.</p>	
Nyckelord:	Barn och deras frihetsberövade förälder, delaktighet, stöd, barn
Sidantal:	58
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	4251
Author:	Sara Madsén
Title:	Children of imprisoned parents have specific needs of participation – a qualitative study from a child`s perspective
Supervisor (Arcada):	Maria Forss
Commissioned by:	
<p>Abstract: In Finland there are today approximately 8000-10000 children living with a parent in custody. This subject still being relatively unexplored inspired me to highlight the needs of these children during the time they are living separately from their parent. The purpose of my thesis is to increase the knowledge of the children`s need for support of participation, during the time one or both parents are in custody, also to promote the society`s understanding for these children. The study is qualitative and interviews have been done with three informants who have had a parent in prison. During the time their parents were imprisoned the informants were under 18 years old. Today they are all of legal age. The theoretical frame of reference is from a social pedagogic perspective with participation as the central part but also including theory of children and their parents in custody as well as forms of support for these children. The first question in the thesis was which needs do children with a parent in custody have? The results showed that lack of support from adults were huge, which results in typical emotional reactions for the children such as anger and shame. The children believed that they became independent earlier and had to take on more responsibility at home. All of the informants named the worst feeling being the lack of daily support from the absent parent, also that it was very difficult to keep normal contact with the parent, the contact usually being via telephone, letters and visits when possible. The other question was how professionals can support the participation of these children? The results showed that none of the informants had received any support from professionals during this time and that there had not even been offered any form of support. All of the informants said that the only thing the adults and the professionals had had to do was to listen, support them in everyday living and to help them work on the situation.</p>	
Keywords:	children and their imprisoned parents, participation, support, children
Number of pages:	58
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning.....	6
1.1	Bakgrund	7
1.2	Syfte och frågeställningar	8
2	Tidigare forskning.....	9
2.1	Urval av tidigare forskning	9
2.2	Studier utgående från barns synvinkel	10
2.3	Studier utgående från den professionellas synvinkel.....	12
2.4	Sammanfattning av tidigare forskning	14
3	Teoretisk REFERENSRAM.....	14
3.1	Barn och ungdomars behov då föräldrar är frihetsberövade	14
3.1.1	<i>Barns emotionella reaktioner på grund av frihetsberövade föräldrar</i>	<i>15</i>
3.1.2	<i>Relationen mellan barnet och dess frihetsberövade förälder.....</i>	<i>18</i>
3.1.3	<i>Barns behov av socialt nätverk och fungerande kontakter</i>	<i>19</i>
3.2	Delaktighet för barn till frihetsberövade föräldrar	20
3.2.1	<i>Betydelsen av delaktighet för alla barn</i>	<i>20</i>
3.2.2	<i>Barns stigmatisering från omgivningen på grund av sin förälders frihetsberövande.....</i>	<i>22</i>
3.2.3	<i>Inklusion</i>	<i>23</i>
3.2.4	<i>Socialpedagogikens betydelse inom kriminalvården</i>	<i>24</i>
3.3	Stödformer till barn av frihetsberövade föräldrar	26
3.3.1	<i>Stöd till barnen av professionella på barnens egna arenor.....</i>	<i>26</i>
3.3.2	<i>Att som professionell hjälpa barn att bearbeta svåra upplevelser</i>	<i>28</i>
4	METOD.....	30
4.1	Öppen intervju	31
4.2	Urval	32
4.2.1	<i>Presentation av informanterna</i>	<i>32</i>
4.3	Innehållsanalys.....	33
4.4	Trovärdighet och tillförlitlighet.....	33
4.5	Etiska överväganden	34
5	Resultat.....	35
5.1	Barn och deras frihetsberövade föräldrar	35
5.1.1	<i>Barnens reaktioner på ett frihetsberövande av föräldern</i>	<i>36</i>
5.2	Kontakten mellan barnet och den frihetsberövade föräldern	36

5.3	Frihetsberövade föräldrars barns delaktighet.....	38
5.3.1	<i>Barnens stigmatisering i samhället.....</i>	38
5.3.2	<i>Barnens engagemang och aktivitet för deras egna delaktighet</i>	39
5.4	Stöd till barnen av professionella på deras egna arenor	39
6	Analys.....	40
6.1	Hur ett frihetsberövande av föräldern påverkar barnet	41
6.2	Barns delaktighet under ett frihetsberövande av föräldern	43
6.3	Barns behov av stöd när de har en frihetsberövad förälder	44
7	Diskussion.....	45
7.1	Diskussion kring arbetet	45
7.2	Diskussion kring metodval.....	47
7.3	Arbetslivsrelevans	47
7.4	Förslag till fortsatt forskning	48
8	Bilagor	52
8.1	Bilaga 1 Intervjuguide	52
8.2	Bilaga 2 Bästa Informant	55
8.3	Bilaga 3 Informerat samtycke.....	56
8.4	Bilaga 4 Kontaktlista för krishjälp i Helsingfors, Esbo och Vanda.....	57

1 INLEDNING

Detta examensarbete handlar om frihetsberövade föräldrars barns behov samt hur professionella kan stöda dessa barns delaktighet. I arbetet har jag närmat mig tematiken ur ett barnperspektiv då jag är intresserad av barnens tankar. Examensarbetets syfte är att öka kunskap om barnens behov av stöd för delaktighet under den tid som en eller båda föräldrarna är frihetsberövade samt öka samhällets förståelse för dessa barn. När jag skriver ordet frihetsberövad i mitt examensarbete syftar jag på det att en person har begått olaga handlingar som medför förlusten av friheten, till exempel fängelse. (Nationalencyklopedin, 2013) Det kan även handla om gripande, häktning, arrestering, anhållande, sluten vård eller omhändertagande. Med ordet barn menar jag en individ som är mellan 0-18 år.

Denna grupp, barn till frihetsberövade föräldrar är en relativt osynlig grupp i vårt samhälle. Det finns uppskattningsvis 8000-10 000 barn som har en eller båda föräldrarna frihetsberövade i Finland. Alla barn och unga har rätt till en trygg uppväxt och rätt till båda sina föräldrar. Enligt FN:s konvention, artikel 9 om barns rättigheter står det skrivet att inget barn skall mot sin vilja skiljas från sin förälder om det inte är för barnets bästa, såsom vid sexuella övergrepp och vanvård eller vid särskilda fall som vid en skilsmässa eller att en förälder har begått ett brott och frihetsberövas. (FN:s barnkonvention 1989)

Vid ett frihetsberövande är det inte endast den frihetsberövade som straffas utan även barnet. Det är inte endast saknaden efter föräldern som präglar barnet utan det väntas en helt ny omställning i livet för inte bara barnet utan hela familjen. (Melin 1998: 10) Med en ny, negativ omställning i livet blir behoven också andra för dessa barn.

I Finland har detta tema fått mindre uppmärksamhet än i andra länder och jag vill därför fördjupa mig i ämnet för att omgivningen bättre skall förstå att risken är större för att dessa barns behov ändras ifall de lever med en frihetsberövad förälder.

1.1 Bakgrund

Antalet fångar i Finland har ökat under 2000-talet och var som mest år 2005 då det fanns 36 procent fler fångar än i början av millenniet. Statistiken började dock åter igen gå ner år 2006. Den genomsnittliga åldern för dömda fångar år 2012 för män var 37 år medans den för kvinnor var ungefär 36 år. År 2012 var det totalt 6066 fångar som intogs i fängelser runtom i Finland. (Brottspåföljdsmyndighetens statistiska årsbok 2012)

I barnkonventionen (FN:s barnkonvention) står det skrivet att alla barn har rätt att ha kontakt med båda sina föräldrar, oavsett om föräldern eller föräldrarna är frihetsberövade. (FN:s barnkonvention 1989) Både i Finland och de andra nordiska länderna är det i dagens läge flera tusen barn som inte har möjlighet att upprätthålla en god kontakt med sina föräldrar på grund av till exempel ett frihetsberövade. Bristen på en god kontakt kan betyda att barnen inte har möjlighet till regelbundna besök med sin förälder, kontinuerlig telefon- och brevkontakt eller att barnen upplever att föräldern inte finns tillgänglig i livet såsom barnet skulle vara i behov av. Vid sådana tillfällen är det alltid barnet som straffas och deras välmående och behov blir lidande. Därför är det samhällets skyldighet i alla de nordiska länderna att se till att hjälpa dessa barn och se till att de får de stöd som de behöver samt att se till att deras välmående upprätthålls. Dessutom är det även statens skyldighet att se till att kontakten mellan den frihetsberövade föräldern och barnet tillgodoses på andra sätt och vis. (Högström, 2010) Varje kommun i Finland skall vid behov hjälpa och stöda barn och deras familjer i olika livsskeden. Kommunernas ansvar ligger i att trygga barnets välmående och harmoniska utveckling samt stärka familjernas resurser för att barnet skall kunna leva under trygga och goda förhållanden. (Raseborg, 2013)

Kriminalvården har i alla de nordiska länderna jobbat med att utveckla och hjälpa barn till frihetsberövade föräldrar. Möjligheterna för barnen att ha telefonkontakt, brevväxling och att få besöka sina föräldrar på anstalterna har utvecklats åt rätt håll. För mycket små barn, som inte har nytta av de ovannämnda möjligheterna till kontakt har alla de nordiska länderna förutom Norge utvecklat möjligheten för de barnen att få flytta in med sin mamma eller pappa på anstalten, även om alla de länderna så långt som möjligt undviker denna lösning. Alla de nordiska länderna jobbar och utvecklar mot

samma mål, att barns behov och välmående till frihetsberövade föräldrar skall tillgodoses på bästa möjliga vis oavsett hur situationen ser ut. (Högström 2010) Enligt lagen om barnskyddsenheter som lyder under Institutet för hälsa och välfärd i Finland, vilka innefattar statens skolhem och fängelsets familjeavdelning står det även skrivet följande: ” Barn kan på det sätt som föreskrivs i barnskyddslagen placeras på fängelsets familjeavdelning hos en förälder som avtjänar ett fängelsestraff eller är häktad. Familjeavdelningen stöder föräldrarna i deras föräldraskap och förmåga att hantera sin livssituation. Syftet är att stödja interaktionen mellan barn och föräldrar och att skapa en trygg vardag för barnet såväl fysiskt som psykiskt.” (Lagen om barnskyddsenheter 767/2005)

Det finns några tjänster och organisationer i Finland som riktar sig åt fångar, frigivna fångar och deras familjer. KRITS (Kriminaalihuollon tukisäätiö) är den största och ledande organisationen i Finland som driver tjänster och projekt som är avsedda för frigivna fångar och anhöriga till fångar. Deras främsta uppgift är att hjälpa, stöda och ge metoder till familjerna som de kan lära sig att använda sig av i framtiden och se till att samarbete med andra nätverk och samhället fungerar. (KRITS, 2013) Vägen till friheten (Portti vapauteen) är en informations- och biståndsadress som innehåller diskussionsspalter, rådgivning och en omfattande databank för alla som är i behov av information om ämnet samt stöd. (Portti vapauteen) Anhöriga till fångar rf är en organisation som erbjuder stöd till närstående som till exempel kamratgrupper och läger. (Brottsförklaringsmyndigheten, 2013)

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt examensarbete är att öka kunskap om barnens behov av stöd för delaktighet under den tid som en eller båda föräldrarna är frihetsberövade och även öka samhällets förståelse för dessa barn. Jag vill lyfta fram denna viktiga tematik för individer i samhället om barns behov när de har eller har haft en eller båda föräldrarna frihetsberövade för att professionella och andra personer som kommer i kontakt med dessa barn skall ha kunskap att kunna hjälpa och stöda barnen. Jag hoppas jag med mitt arbete kommer att kunna bidra med kunskap och också förståelse för dessa barn till

omgivningen, som i princip alla människor kommer kunna ha nytta av, både professionella och privatpersoner.

Forskningsfrågorna i mitt examensarbete är följande;

1. Hurdana behov har barn till frihetsberövade föräldrar?
2. Hur kan professionella stöda dessa barns delaktighet?

2 TIDIGARE FORSKNING

Jag kommer nedan presentera fem forskningar som alla berör ämnet barn och deras frihetsberövade föräldrar. Fyra av forskningar är skrivna i Sverige och en forskning är skriven i Schweiz och är publicerade mellan åren 2004-2010. Jag valde mest att fokusera mig på svensk forskning på grund av att Sverige påminner väldigt mycket om Finland när det gäller både kulturen och samhällsstrukturen. Tre av forskningarna är gjorda enligt kvalitativ metod med kvalitativa intervjuer medan två forskningar är enkätundersökning/litteraturstudie.

2.1 Urval av tidigare forskning

I sökning av tidigare forskning via Google Scholar har följande sökord använts; barn till frihetsberövade föräldrar, vilket två relevanta forskningar kom fram. Den ena forskningen *Se till mig som liten är- en kvalitativ forskning om barn och ungdomar till frihetsberövade föräldrar* skriven av Kristina Hultèn och Ulla Nordin (2005) var en väldigt lika forskning som den andra som kom fram med samma sökord, *Stöd-vad är det? - barn till frihetsberövade berättar* skriven av Cecilia Johansson & Therese Ottoson (2010) valde jag den andra. För att få mera insyn i vad andra länder har forskat inom detta området fortsatte jag att söka på Google Scholar med sökordet; the impact of parental imprisonment on children. Det kom upp flera relevanta forskningar men jag valde en forskning *The impact of parental imprisonment on children* skriven av Oliver Robertson (2007) på grund av att den var mest relevant av de forskningar som kom upp och det fanns väldigt mångsidigt med fakta. Resten av mina forskningar fick jag fram genom arbetet *Stöd-vad är det?-barn till frihetsberövade berättars* tidigare forskning.

2.2 Studier utgående från barns synvinkel

Barn som har eller har haft en eller båda föräldrarna i fängelset känner sig ofta övergivna. De upplever sig ha många traumatiska upplevelser bakom sig och stor erfarenhet av separationer som påverkar dem själva på olika sätt beroende på straffets längd, barnets ålder samt om de har upplevt tidigare separationer. Maria Östling som har skrivit forskningen *Ungas upplevelser av att ha en far eller mor i fängelset* (2006) har forskat i barns upplevelser av att ha/har haft en eller båda föräldrarna i fängelset. Hon gjorde en kvalitativ forskning med halvstrukturerade intervjuer av sex informanter i åldern 13-22 år för att försöka ta reda på, förstå och beskriva barnens upplevelser av att ha en eller båda föräldrar som är frihetsberövade.

Resultatet i Östlings (2006) forskning visade att barnen ofta lever under utsatta förhållanden. Barnen upplevde sig övergivna, att de hade mycket erfarenhet av separationer samt att de hade många traumatiska upplevelser bakom sig. Emotionella konsekvenser för barnen var känslan av saknad för den föräldern som var frihetsberövad, vissa upplevde ett ökat ansvar för eventuella yngre syskon och några upplevde att de till följd av föräldrarnas frihetsberövande och egna erfarenheter av det har svårt att lita på människor. Känslor som skam kom även upp i forskningen bland intervjupersonerna. Många av deltagarna sade att de på grund av det inte har berättat för omgivningen hur det står till i familjen, andra valde att inte prata öppet om det på grund av att de inte ville att omgivningen skulle döma de efter föräldrarnas handlingar.

I den andra studien, *Stöd-vad är det? – barn till frihetsberövade berättar skriven av Cecilia Johansson & Therese Ottoson* (2010) skriver författarna att ett av de viktigaste sakerna för barn till frihetsberövade föräldrar är att de har ett stödnätverk. Det är dock väldigt individuellt vem eller vilka som de upplever som det viktigaste stödet. Familjen, nära vänner, läraren eller till och med kuratorer eller ledaren på olika hobbyverksamheter kan vara livsviktiga för dessa barn. Det största syftet med deras forskning var att ta reda på vilket stöd som finns och vad för stöd som ges till de barn som har en frihetsberövad förälder. De ville också forska i hur barnen har upplevt omgivningens stöd och bemötande under föräldrarnas frihetsberövande. Deras andra syfte var att även öka förståelsen för hur det kan upplevas för barnen att ha en frihetsberövad

förälder för omgivningen. Forskarna använde sig av en kvalitativ metod och de hörde fyra intervjupersoner. Resultaten blev att det viktigaste stödnätverket för barnen var familjen och vännerna. Det handlade i huvudsak om emotionellt stöd men även praktiskt stöd såsom hjälp med boende. Alla intervjupersoner nämner att de har varit i kontakt med frivilliga organisationer för att kunna känna samhörighet med andra barn och få förståelse. Det var endast två intervjupersoner som hade varit i kontakt med socialtjänsten och deras upplevelser var endast negativa på grund av att de upplevde att de endast fick praktiskt hjälp. Det som intervjupersonerna nämner som viktigaste stödet är att få information, att bli hörd, öppenhet samt ärlighet. Enligt dessa intervjupersoner upplever de att det informella stödet är mycket mer viktigare än det professionella stödet.

Ett frihetsberövande av föräldern kan utlösa starka reaktioner hos deras barn såsom ilska, oro, skuld och skam. Barnens reaktioner beror mycket på hur tät kontakt barnet och den frihetsberövade föräldern hade innan gripandet. Några kan ha en väldigt bra kontakt medan andra kan ha haft en nästan obefintlig relation. Oberoende på kontakten barnet och föräldern emellan kan reaktionerna vara väldigt långvariga. Barnen kan även uppleva stigmatisering och förakt från samhället. Oliver Robertson (2007) har sammanfattat projektet *The impact of parental imprisonment on children* som är ett förenat projekt mellan The Quaker United Nations Office, Geneva and the Quaker Council for European Affairs Bryssel, Quaker Peace and Social Witness, England and the Friends World Committee for Consultation representation to the United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice and the United Nations Crime Congress. Deras syfte var att få regeringar och beslutsfattarens ögon att öppnas gentemot frihetsberövade föräldrar och deras barns behov, samt att öka förståelsen av problemet och dessa barn. I projektet är det samlat information avsedd för omgivningen som det är bra att vara medveten om. Det är ett väldigt brett projekt med information från barns reaktioner, till kontakten mellan barn och förälder under rättegången, under fängelsetiden samt efter fängelsetiden.

2.3 Studier utgående från den professionellas synvinkel

Det finns ett stort antal barn som är tvungna att leva och växa upp med att en eller båda föräldrarna är frihetsberövade. De barnen är inte alltid sedda i samhället och det är ett stort antal barn som inte har fått hjälp att hålla en bra kontakt med den föräldern som är frihetsberövad. Detta i sin tur har lett till att många av de utsatta barnen har haft svårt att lita på andra människor och har haft få eller ingen trygg vuxen överhuvudtaget att ty sig till under uppväxtåren. (Barnombudsmannen i Sverige 2007, 7)

Att barn straffas på grund av att deras ena eller båda förälders handlingar är ett stort problem. Att barnen på grund av föräldrarnas val och gärningar tvingas leva med sporadisk kontakt med föräldern eller i värsta fall, långa tider utan någon kontakt överhuvudtaget är någonting som det måste göras någonting åt. Barnombudsmannen Lena Nyberg valde att ta upp frågor som varför barnet straffas för att en eller båda föräldern är frihetsberövad och hur kan man underlätta och hjälpa barnen att ha kontakt med föräldern under ett frihetsberövande. Barnombudsmannen kom fram med forskningen *Straffa inte barnet, en studie av barnperspektivet inom kriminalvården* (2004). Deras metod var enkätundersökning, litteraturstudier, deltagande i konferenser samt diskussion med organisationer som arbetar med barn till frihetsberövade föräldrar, Bryggan i Stockholm och Solrosen i Göteborg. Syftet med forskningen var att kartlägga och beskriva barns situation som har en eller två föräldrar som är frihetsberövade. Barnombudsmannen arbetar efter FN:s konvention om barns rättigheter och de vill med denna forskning kunna påverka beslutsfattare, främst inom lagstiftningen och andra personer i samhället att ta barnperspektivet i beaktande när en person som är frihetsberövad har barn. Deras andra syfte var att få allmänhetens ögon att öppna sig för de utsatta barn som inte har båda föräldrarna i deras vardagliga liv och för att daghemspersonal, läraren och andra människor som jobbar med barn skall kunna stötta och hjälpa barnen. Resultaten som visade att för att förbättra barnens situation krävs att Kriminalvården i Sverige tar ett större ansvar för barnen. För att det skall lyckas krävs det att myndigheterna får kännedom om barnen, samverkan mellan myndigheterna bör förbättras, att restriktionerna förmildras då det gäller en frihetsberövad förälder och dennes barn, att besöken skall vara längre, att lagstiftningen gällande permissioner skall ändras så att det skall bli möjligt utifrån barnens behov att ha kontakt med föräldern och

större möjlighet till att ha telefonkontakt med varandra. Att även erbjuda de intagna stöd i föräldrarollen såsom föräldrakurser skulle kunna förbättra barnens situation avsevärt. Att ha kontakt eller inte kontakt med sin ena eller båda frihetsberövade förälder påverkar i hög grad hur individen mår och utvecklas.

I den sista studien jag kommer att presentera, poängteras det att det är i huvudsak samhället som har det största ansvaret för att barn som har en eller båda föräldrarna frihetsberövade skall kunna upprätthålla kontakten med varandra även under ett frihetsberövande. För att detta skall kunna uppnås bör socialtjänsten ha tillräckligt med resurser, metoder samt kunskap om att kunna hantera och följa upp anmälningar från både polisen och kriminalvården när en förälder frihetsberövats.

I forskningen *Att ha pappa i fängelset, socialtjänstens arbete med barn till frihetsberövade fäder*, som är skriven av Jessica Juringe och Veronica Svensson (2007) undersökte på vilket sätt socialtjänsten kommer i kontakt med barn till frihetsberövade fäder och hur de förhåller sig till barnens rätt till båda föräldrarna i en sådan situation. Även författarna här har använt sig av en kvalitativ metod med halvstrukturerade intervjuer. De har intervjuat socialsekreterarna som jobbar på barn- och ungdomsenhet på socialtjänstkontor inom Stockholms stadsförvaltning som hade erfarenhet av att jobba med barn som har en eller två föräldrar som är frihetsberövade.

Den största delen av de intervjuade påpekade att det största problemet är att de väldigt sällan kommer i kontakt med dessa barn, att de inte får någon information om barnen överhuvudtaget. Om det kommer i kontakt med dessa familjer är oftast på grund av någon annan anmälan gällande barnen. Det finns inga egentliga riktlinjer för hur arbetet med denna grupp barn skall skötas anser intervjupersonerna och menar att den höga arbetsbelastningen med andra ärenden gör att denna grupp barn blir åsidosatt. Alla intervjupersonerna var av samma åsikt att dessa barn självklart har rätt till båda sina föräldrar, men att det skall ske enligt barnens behov, inte föräldrarnas. Andra resultat som kom fram under forskningen vara att socialtjänsten är väldigt beroende av hur kriminalvården samarbetar, både när det gäller säkerhetsregler men även när det gäller planering av permissioner. I detta fall kan även mamman vara ett hinder för kontakten med den frihetsberövade pappan om de till exempel har haft ett svårt förhållande.

Att ett barn har möjlighet att ha eller inte ha kontakt med sin frihetsberövade förälder beror alltså mycket på kriminalvården och socialtjänsten. (Juringe & Svensson 2007)

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammanfattningsvis kan man säga att dessa forskare har fått fram att barn som har en eller båda föräldrarna frihetsberövade kan uppleva det som om de är övergivna, de har mycket erfarenheter av separationer samt upplevt mycket traumatiska situationer. Emotionella konsekvenser kan vara skam på grund av förälderns brott, saknad, barnen kan plötsligt känna att de har ett ökat ansvar för yngre syskon eller annan familjemedlem och barnen kan ha svårt att lita på människor igen. De kan uppleva stigmatisering samt diskriminering från samhället på grund av sin förälders kriminella handling. För att förbättra ett barns välmående som har en eller båda föräldrarna i fängelset skulle en sak kunna vara att barnen skulle ha möjlighet att besöka och träffa föräldern oftare, längre och under mindre stressamma situationer. Barnen upplever även att det störst stödet och hjälpen omgivningen kan ge till en individ som har en eller båda föräldrarna frihetsberövade är att berätta och ge information till barnet, att barnen upplever att någon verkligen lyssnar är viktigt och att omgivningen är öppen och ärlig mot dem.

3 TEORETISK REFERENSRAM

I detta kapitel kommer jag att presentera de teorier som ligger som grund för mitt examensarbete. Den teoretiska referensramen är byggd med ett socialpedagogiskt synsätt som innefattar beskrivning av socialpedagogik, inklusion och delaktighet. Teorierna om barn som har en frihetsberövad förälder samt stödformer till barn av frihetsberövade föräldrar innefattar också min teoretiska referensram.

3.1 Barn och ungdomars behov då föräldrar är frihetsberövade

När ett barns förälder eller föräldrar är frihetsberövade ändras även barns behov. Hela deras liv vänds upp och ner och det finns risk för att känslomässiga skador uppstår. Barn

reagerar starkt på separationer och speciellt på plötsliga separationer. De vanligaste krisreaktionerna hos ett barn som har en eller båda föräldrarna frihetsberövade är skuld, ilska, olika utbrott, ängslan, nedstämdhet, förtvivlan, ett stort ointresse för allt runt omkring och koncentrationssvårigheter. Även kroppsliga symtom är vanliga som huvudvärk och magont. Barnets skolpresentationer och kamratrelationerna kan försämrats och det kan uppstå känslor som att barnet känner sig oälskad och värdelös. (Melin 1998:40) Barn som har en frihetsberövad förälder brottas ofta också med ilska och kan lätt få utbrott och hamna i slagsmål med andra barn. Barnen måste få chansen att ventilera sina känslor och tankar med vuxna, så att förvirringen och förtvivlan inte omvandlas till ilska. (Melin 1998:44) Det är väldigt viktigt att komma ihåg att alla barn är individuella och reagerar på olika sätt vid ett frihetsberövande av föräldern. Andra faktorer som kan påverka barnets reaktioner vid en sådan separation av föräldern är barnets ålder och beroende på vilken relation barnet och den frihetsberövade föräldern har. Vissa föräldrar kanske aldrig har varit aktivt närvarande i sina barns liv, andra föräldrar kan ha varit väldigt oförutsägbara på grund av drog- och alkoholproblem eller till exempel depression medan någon annan förälder kan ha varit aktivt närvarande under hela barnets liv. (Robertson 2007:9)

3.1.1 Barns emotionella reaktioner på grund av frihetsberövade föräldrar

Barns reaktioner på en förälders frihetsberövande kan bli väldigt långvariga. Barnen är utsatta för både stigmatisering och diskriminering av samhället på grund av sin förälders brott. (Robertson 2007:9) Känslor som skuld, rädsla, skam och låg självkänsla är reaktioner som ofta uppstår hos dessa barn och de kan även börja dra sig undan, få ökade hälsoproblem såsom depression, sömn- och matsvårigheter, stress, sömngångning och vissa barn kan även börja lida av post traumatisk stress syndrom. Även väldigt små barn, som inte riktigt förstår vad som händer påverkas av att föräldern är borta. De uppfattar oron i hemmet och att det kan vara en spänd atmosfär i luften. Mindre barn kan reagera med matvägran och att de blir helt apatiska. (Melin 1998:41-44) Då väldigt små barn separeras från sin förälder är risken stor att anknytningen brister mellan barnet och föräldern, speciellt ifall modern frihetsberövas och bandet dem emellan är svårt att byggas upp igen efter föräldrarnas frigivning. (Parke & Clarke-Stewart 2001:5)

Tonåringar eller det äldsta barnet i familjen kan lätt ta på sig föräldrarollen efter mamma eller pappa som har frihetsberövats för att kompensera den förlust familjen har drabbats av. Det finns risk för att den hemmavarande föräldern omedvetet ger ett för stort ansvar till det äldsta barnet i familjen och även att det barnet får agera som föräldrarnas stöttepelare och förtroende samtalspartner. Barnet kan även känna sig ha så stora förpliktelser gentemot familjen att han eller hon inte flyttar hemifrån, trots att barnet skulle vilja tills den frihetsberövade föräldern har återvänt hem. Tonåringars uppgift i tonåren är bland annat att frigöra sig själva och att värdera de vuxna i sin omgivning. Barnet kan ha väldigt svårt att frigöra sig från föräldern i fångelset och inte kunna ge utlopp för sin ilska och besvikelse gentemot dennes misstag och till att de tvingas vara åtskilda. Risken finns då att frigöringsprocessen blir lidande eller avstannar helt och att barnet istället sluter sig själv med sorgen. (Melin 1998:44-45) Skol- och kamratsvårigheter är någonting som är vanligt hos dessa barn. All deras tankeverksamhet och ork går ofta åt till att försöka skjuta undan problemen och tankarna så att energin till allt annat förvinns. Dessa barn kan ofta upplevas som ointresserade, passiva, stökiga och otillgängliga för omgivningen. Barn som har en frihetsberövad förälder kan känna sådan skam över föräldrarnas misstag att de hellre drar sig undan sina jämnåriga vänner än att umgås med dem. (Melin 1998:42-44) Även ökad användning av alkohol, tobak och droger samt kriminellt beteende är vanligt hos dessa barn. (Robertson 2007:9)

Koncentrationssvårigheter och sökande efter bekräftelse av sina föräldrar eller andra vuxna är typiska reaktioner på separation hos barn. Då den hemmavarande föräldern ofta blir så upptagen med att klara den nya vardagen och med sin egen sorg kan barnen bli omedvetet åsidosatta. Rädsla och sömnsvårigheter är även någonting som dessa barn ofta tvingas genomlida. Barnen kan vara fastklistrade i den hemmavarande föräldern och överhuvudtaget inte släppa föräldern ur sikte av rädsla att mamma eller pappa också skall försvinna. Barn till föräldrar som har frihetsberövats har ofta varit med om en situation då mamma eller pappa har gripits. Ibland kan även sådana situationer bli väldigt dramatiska och våldsamma och lämnar djupa spår hos barnet (Melin 1998:43-45) som till exempel så kallade ”flashbacks” om brottet föräldern gjort samt gripandet. (Robertson 2007:9)

Barn förstår oftast mycket mer än vad vuxna tror. När ett barns förälder är frihetsberövad lönar det sig alltid som vuxen att vara ärlig mot barnet och förklara hur situationer verkligen ser ut för att undvika missförstånd och onödig ångest hos barnet. Det är trots det väldigt svårt att avgöra som förälder hur mycket man skall berätta och när. Ifall de inte väljer att vara helt ärliga mot barnet kan det förvisso leda till minskade komplikationer och mindre trauma för barnet vid en separation, men barnet har inte då möjlighet att klara av och bearbeta situationen i det långa loppet på bästa sätt. Ifall barnet efter en tid får veta att föräldrarna och andra närstående inte har varit helt ärliga mot denne, kan det leda till minskat förtroende och ilska som i sin tur skadar deras relation. Ifall barnet ändå har listat ut hur det ligger till utan att någon vuxen har förklarat det för dem börjat de dra egna slutsatser om hur den frihetsberövade föräldern har det. Barn tror sig ha väldigt klart för sig hur ett fängelse ser ut från att ha sett på filmer och serier på TV:n och tror att föräldern lever på vatten och bröd i en cell under jorden. Det i sin tur kan leda till sömnsvårigheter, förtvivlan, oro och depressioner. (Robertson 2007:10) Speciellt vid kvällarna och vid läggdags kan vara extra jobbiga för barnet då det ofta är då som tankarna och känslorna är som starkast. Att då ha en trygg vuxen som barnet kan prata med och som kan klargöra för barnet att det inte är barnets fel att föräldern är borta och förklara varför mamma eller pappa är borta är väldigt viktigt. Barn skuldsätter ofta sig själva när en förälder försvinner eller vid en separation. (Melin 1998:40-41) Skuldkänslorna kan speciellt uppstå då föräldern är frihetsberövad på grund av stöld och drogförsäljning då barnen ofta upplever att föräldrarna försökte försörja familjen. (Miller 2006:6)

Barn som har en frihetsberövad förälder har stor risk för att utveckla psykiska sjukdomar. Det är väldigt vanligt med oro, depression och risk för att utveckla post traumatisk stress syndrom hos dessa barn. Barn kan vara väldigt förvirrade för sina känslor och osäkra på hur de skall sörja en frihetsberövad förälder, som är emotionellt och psykiskt närvarande hos dem. Barn som även har vittnat till arresteringen av föräldern, som ofta kan vara väldigt traumatisk och våldsam har mycket högre risk att utveckla psykisk ohälsa på grund av förvirring och för att barnet inte riktigt förstår innebörden i gripandet. Mardrömmar om händelsen är vanligt och barnen har stor chans att utveckla förakt och misstro mot myndigheter istället för förtroende. (Miller 2006:6-7)

Att ett barns förälder är frihetsberövad behöver inte endast betyda någonting negativt för barnet. Ifall den frihetsberövade föräldern har varit våldsam i hemmet, utsatt barnet för övergrepp eller varit väldigt oförutsägbar och frånvarande på grund av exempelvis droger eller alkohol kan det vara en lättnad för barnet att den föräldern inte längre är närvarande i hemmet. Barnet kan då uppleva trygghet, stabilitet och mer struktur i vardagen än när den föräldern är närvarande. Ifall barnet inte har haft så tät kontakt med den frihetsberövade föräldern, eller nästan ingen alls är risken minimal att barnet påverkas nämnvärt av att föräldern är frihetsberövad. (Robertson 2007:10)

3.1.2 Relationen mellan barnet och dess frihetsberövade förälder

För att förmildra en svår och obehaglig situation, både för barnet och den frihetsberövade föräldern är det viktigt att deras relation upprätthålls på bästa sätt. Bristen på kontakt barnet och föräldern emellan kan göra ovärderlig skada för familjebanden, därför är det att uppmuntra ansikte mot ansikte kontakt i den mån som det är möjligt samt telefon- och brevkontakt. Speciellt ifall barn och förälder relationen var positiv innan frihetsberövandet är regelbunden kontakt nödvändig för barnet. Även fast det är både ansträngande och tidskrävande att uppmuntra och se till att barnet upprätthåller regelbunden kontakt med den frihetsberövade förälder gynnar det sig långsiktigt för barnet. Även ifall det är fullt möjligt för barnet att besöka sin förälder i fängelset är det vanligt att många frihetsberövade föräldrar väljer att inte ta emot besök av sina barn på grund av miljön och rädslan över att ännu mer skada barnen emotionellt. Barnen kan då i sin tur välja att visa ambivalens samt likgiltighet för att skydda dem själva från ytterligare besvikelser. (Miller 2006:6) Barn som även har regelbunden kontakt med sin frihetsberövade förälder har lättare att anpassa sig under separationen från föräldern. (Murray 2001:13) Det finns givetvis undantagsfall när det gäller kontakten med ett barn och dennes frihetsberövade förälder, som ifall att föräldern är dömd för någon sorts övergrepp mot barn/barnet. (Miller 2006:6)

Det är många frihetsberövade föräldrar som kämpar med svåra skuld känslor mot sina barn och som tror att det är bättre för barnen ifall de inte har någon kontakt överhuvudtaget. Ett sådant tankesätt kan vara förödande mot barnet. De kan uppleva

och tro att föräldern inte vill ha kontakt med honom och henne. Ett barn som har upplevt en traumatisk situation och separation från sin förälder behöver få veta att den frihetsberövade föräldern vill träffa dem, även om det inte alltid är möjligt. Att upprätthålla en regelbunden telefon- och brevkontakt är väldigt viktigt för barnet för att denne skall uppleva att föräldern fortfarande bryr sig. (Melin 1998:46-47)

3.1.3 Barns behov av socialt nätverk och fungerande kontakter

Då ett barn har en frihetsberövad förälder är behovet av ett socialt nätverk viktigt. Det beror väldigt mycket på hur brett och fungerande socialt nätverk familjen och barnet har haft innan frihetsberövande av föräldern, för hur nätverket fortsättningsvis ser ut. (Killén 1999:460) Det två vanligaste nätverkssituationerna för utsatta familjer brukar vara, ett bristande eller litet nätverk eller ett stort och starkt belastat nätverk, såsom kriminella vänner etc. (Killén 1999:217) Många föräldrar isolerar sig aktivt själva ifrån familj och vänner medan vissa familjer kan ha ett så stort geografiskt avstånd att möjligheten till ett starkt nätverk är svårt. (Killén 1999:460) När familjer har ett bristande eller mycket litet nätverk är det ofta på grund av att de har blivit avvisade eller avvisat sitt nätverk. En bidragande orsak kan även vara ständiga flytter, på grund av till exempel att fly undan barnskyddet eller skam. På det viset kan barnen inte skapa nya trygga anknytningar utanför familjen, vilket är otroligt viktigt för barnen. Därmed är chansen även mindre att barnet har möjlighet att berätta för utomstående hur familjens livssituation verkligen ser ut. (Killén 1999:218-219)

Barn som har ett välfungerande nätverk skyddas även av det nätverket mot stress och det har en stor betydelse för vidareutveckling av barnet. Ifall barnet känner att det finns trygga anknytningar hos personer utanför familjen samt att de personerna vill barnet väl och bryr sig om han eller henne bidrar det till fortsatt identitesutveckling hos barnet. Familjen och vänner kan ha stor betydelse för barnet. De kan även fungera som stöttepelare och stödpersoner till barn och familjer som är utsatta. Risken finns dock att det är föräldrarna som drar sig undan, på grund av skammen de känner över sina problem. (Killén 1999:214-215)

Barn som har en trygg anknytning utanför familjen klarar sig bättre i utsatta situationer.

De kan få nya positiva erfarenheter av vuxna samt få tillgodosedd omsorgen, stimulans och nya kunskaper. I nya relationer kan barnen få känna sig uppskattade, accepterade och bli positivt bemötta. Barnen har möjligheten att uppleva att vuxna tar hand om dem, istället för tvärtom. De får vara med om att vuxna löser konflikter på ett adekvat sätt, istället för till exempel skrik och våld. Det har visats sig att barn som har varit utsatta för bristande omsorg i det egna hemmet, har trots det en stor möjlighet att utvecklas positivt på barnets egna arenor såsom till exempel daghem, fastän situationen i hemmet inte har ändrats. Kontaktfamilj och stödperson skulle kunna vara ett bra alternativ för barnen att kunna bygga upp nya och trygga nätverk utanför familjen. (Killén 1999:461-462) Daghemmet har även en stor och viktig roll för barn som är utsatta och dennes nätverk. De får inte endast möjlighet till trygg anknytning utanför hemmet utan de har även chansen till att bearbeta sina upplevelser, hjälp med att hantera sin situation så bra som möjligt, få hjälp att identifiera sina känslor och tankar, få uppleva kontinuitet och sammanhang, rutiner samt socialt samspel med barn i den egna åldern. (Killén 2009:213)

3.2 Delaktighet för barn till frihetsberövade föräldrar

Detta kapitel handlar om delaktighet och om hur viktigt det är för barn som har en frihetsberövad förälder. Det kommer även att handla om vad delaktighet generellt har för betydelse i vårt samhälle, stigmatisering som barnen kan uppleva från omgivningen på grund av sin föräldern frihetsberövade samt hur dessa barn upplever ett sammanhang med omgivningen.

3.2.1 Betydelsen av delaktighet för alla barn

Med delaktighet menas det att man kan vara accepterad av samhället och ha möjlighet till de resurser man är i behov av, vara inkluderad i samhället samt ha möjligheten att delta eller ta del av någonting. (Gustavsson 2004:66) En individ kan endast själva utöva inflytande på om en person är delaktig i samhället. Det är innehållet i relationerna mellan individ och samhälle som är avgörande för de mänskliga utvecklingsmöjligheterna. (Madsen 2006:82)

Molin (2004) beskriver att en individ är delaktig när han eller hon har engagemang i

livssituationer i förhållande till hälsoförhållnaden, kroppsfunktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen. Molin skriver vidare att engagemang innefattar att man deltar eller tar del av, man är inkluderad eller upptagen inom ett livsområde, man är accepterad eller har tillgång till behövda resurser. Molin menar även att den subjektiva erfarenheten av engagemang, dvs. individens egna engagemang och ansvar är viktigt för att en individ skall kunna känna sig delaktig. (Molin 2004:66-67) Det som är viktigt att komma ihåg är att en person kan vara engagerad men inte vara aktiv, som också är ett väldigt centralt begrepp inom delaktigheten. Personen kan även ha tillgång till alla de resurser som krävs, vara accepterad och inkluderad samt ta del av någonting utan att egentligen vara engagerad eller aktiv. Här kommer det igen fram hur viktigt det egna engagemanget och aktiviteten är, för utan det är en individ inte delaktig. När det gäller aktiviteten betyder det en persons genomförande av en uppgift eller handling. En handling kan även utföras med olika grader av engagemang. Det kan handla om att göra saken ensam eller i grupp. I stort sett handlar det om att en individ skall vara fysiskt och/eller socialt tillgänglig för att det skall kunna pratas om delaktighet. (Molin 2004:67-68) Då det gäller mindre barn är det svårare att avgöra hur delaktig barnet är. Då är det nästan endast personer som känner barnet som kan avgöra det genom att observera hur aktiv och engagerad barnet är i en situation. (Mannila 2011:13)

Delaktighet handlar även om att en individ har rätt att bli hörd på på samma sätt som andra individer i sammanhanget. Att vara delaktig innebär inte att få bestämma om någonting utan om gemenskapen som finns och att visa respekt och att lyssna på andra individer, även ifall man inte är av samma åsikt. En individs röst skall verkligen bli hörd och dennes åsikter skall påverka beslutet som görs. Det är även svårt för en individ att vara delaktig om denne inte själv deltar. Speciellt när det gäller barn är det en komplicerad fråga. Det sker lätt att barns delaktighet nästan uteslutet sker på den vuxnas villkor. De blir hörda och deltar men i slut ändan tas deras åsikter inte i beaktande överhuvudtaget. För att verkligen kunna säga att ett barn deltar bör det inte stanna vid deltagandet, utan barnets åsikt skulle borda tas i beaktande på ett eller annat sätt. (Johannesen & Sandvik 2010:30-31)

Det är viktigt att komma ihåg att delaktighet inte handlar om att få sin vilja

igenom. Det handlar om att delta i en gemenskap, få uttrycka sina åsikter och att vara med om att skapa någonting tillsammans med en grupp där allas röst har blivit hörda.

3.2.2 Barns stigmatisering från omgivningen på grund av sin förälders frihetsberövande

Många barn kan utsättas för förakt, uteslutning och ogillande från samhället på grund av sin förälders frihetsberövande. (Robertson 2007:11) Det påverkar i sin tur att barnen känner känslor som skuld, skam och ilska gentemot den frihetsberövade föräldern tack vare samhällets stigmatisering. (Williams:6) Det är skillnad om barnets förälder skulle ha avlidit eller lidit av någon allvarlig sjukdom då skulle samhällets synsätt vara annorlunda gentemot barnen och deras familj. De skulle visas sympati och få stöd jämfört med om barnet är skilt från sin förälder på grund av ett brott föräldern har gjort. Så förutom att barnet och familjen kämpar för sitt eget välmående är de även tvungna att ta emot omgivningens reaktioner. (Robertson 2007:11)

Stigmatisering från samhället kan ge långsiktiga konsekvenser för barnet. Att de är tvungna att missa till exempel en skoldag eller fotbollsträning på grund av att han eller hon skall besöka sin förälder i fängelset kan göra att barnet väljer att inte berätta för någon vad denne skall göra, varken vuxna eller barn. De negativa reaktionerna från omgivningen kan ge väldigt dåligt självförtroende och sämre livskvalitet för barnet, som denne även kan kämpa med då föräldern har blivit frisläppt. Det är väldigt beroende på vad för brott den frihetsberövade föräldern har gjort som avgör hur samhället ser på barnet och familjen. I vissa fall, då brottet är så grovt, såsom vid till exempel sexuella övergrepp kan barnet och familjen till och med bli stigmatiserade av den egna släkten. Barnen kan vara tvungna att byta skola, kompisar eller till och med flytta på grund av föraktet från samhället. (Robertson 2007:11)

Det beror väldigt mycket på från barn till barn hur de reagerar på stigmatisering från samhället. Vissa barn kan sluta sig totalt och inte prata med någon överhuvudtaget, några barn kan berätta till några få så som närmaste vännerna medan andra barn lever ett så kallat dubbelliv och låtsas för omgivningen att föräldern är på till exempel arbetsresa. Vissa barn kan även vara väldigt aggressiva mot omgivningen, speciellt mot

sådana som de tror ens lite närmar sig det känsliga ämnet medans andra barn kan börja med kriminalitet då de anser att det höjer statusen bland kompisarna och omgivningen. (Robertson 2007:11)

3.2.3 Inklusion

Då en människa är social och deltar i kommunikationen i samhället kallas det inklusion. (Madsen 2006:82) En individ är inkluderad när denne är medräknad i ett sammanhang, man innefattar någon i sin helhet. (Madsen 2006:172) För att vara inkluderad i samhället kräver det att man är medveten om samhällets koder och regler samt så är man tvungen att uppträda i bestämda roller. Man skall även ha en social adress, vilket menas med att det är en roll som kan talas till, talas med och talas igenom. Med andra ord skall man vara inkluderad i kommunikationen som sker runt omkring i omgivningen för att inte bli exkluderad, det vill säga utanför samhället. (Madsen 2006:82)

Luhmann (2002) i Madsen (2006) beskriver social inklusion som att en individ är i en så kallad inne dimension (deltagare) och är man exkluderad i samhället kallar han det att en person är i en ute dimension (icke deltagare). Han beskriver vidare att om en person är i en inne dimension är han eller hon innanför en kommunikation som deltagare och har möjligheten att handla som en person i det aktuella systemet och tvärtom om det handlar om ute dimensionen. Luhmann (2002) beskriver även att en person både kan vara deltagare samt icke deltagare på grund av att människan i dagens moderna samhälle är aktiv på så många olika plan. (Madsen 2006:82)

Born & Jensen (1998) skriver i Madsen (2006) även att begreppet, social inklusion kan användas i tre olika sammanhang. Social inklusion som samhälleligt deltagande, social inklusion som medborgarskap och social inklusion som bildningsperspektiv. När det gäller social inklusion som samhälleligt deltagande menas det att man försöker inkludera så många medborgare i samhället som möjligt, till exempelvis arbetsmarknaden. De menar att social exklusion är ett samhälleligt problem eftersom det belyser att en individ utestängs från deltagande i det samhälleliga livet, vilket också sätter allt större press och krav på individerna att passa in och delta. (Madsen 2006:173)

Social inklusion som medborgarskap menas att alla individer i vårt samhälle, enligt FN:s konventioner och deklARATIONER har rätt till att vara inkluderad i samhällets olika institutioner och insatser, oavsett vartifrån man kommer ifrån, vilken social bakgrund individen har eller särskilda behov. När det gäller barn skall de enligt FN:s barnkonvention bli skyddade från eventuella övergrepp, de skall bli hörda, respekterade och få sina behov som barn tillgodosedda. Barnet skall med andra ord ha rätten att delta i beslut som gäller denne själv och som rör barnets uppväxt och framtid. (Madsen 2006:173-174) Madsen beskriver social inklusion som bildningsperspektiv på detta vis; ”.. social inklusion formuleras som en pedagogisk princip som ska lösa särskilda politiska och sociala problem som anses utgöra ett hot i det moderna samhället.” Social inklusion här menas att det finns ett stort behov att utveckla skolor och utbildningssystem för alla individer i vårt samhälle, så att allas behov och rätt till undervisning blir tillgodosedda.” (Madsen 2006:174)

Vi lever i ett väldigt öppet samhälle där alla människor har chansen att vara inkluderade. Alla har lika möjlighet när det gäller bostads- och arbetsmarknaden och som konsumenter. I sådana frågor är vi alla lika oavsett klass och status bara vi klarar inträdeskriterierna. Alla personer kan köpa saker och bostäder, om de har pengar. Alla individer kan få jobbet de vill ha, om de har kompetens. Vårt moderna samhälle inkluderar egentligen alla, sedan beror det på individen om han eller hon inkluderas eller exkluderas. Då det ställs olika krav på individer i olika sammanhang kan man vara inkluderad i ett område medan man kan vara exkluderad inom ett annat. Risken finns dock att om en person är exkluderat från ett större sammanhang såsom till exempel arbetsmarknaden är det risk för att den personen även exkluderas från andra områden. Risken är då att om en individ inte är social deltagare inom arbetsmarknaden försvinner de som individer eftersom de inte iaktas från något system och då är det stor risk att den personer blir exkluderad från samhället. (Madsen 2006:85)

3.2.4 Socialpedagogikens betydelse inom kriminalvården

Socialpedagogikens uppgift kan beskrivas som att försöka skapa och återskapa kontinuerliga och ömsesidiga sociala relationer mellan individ och gemenskap i

samhällets konfliktzoner. (Madsen 2006:11)

Socialpedagogiken har i dagens läge en stor betydelse i vårt samhälle. Det på grund av att barnen oftast vistas i många olika omgivningar största delen av sina liv. Dagem, skola, hobbyverksamheter och så vidare är en stor del av dagens barns liv, vilket har visats sig att de platserna är i stort behov av ett socialpedagogiskt synsätt idag. (Eriksson & Markström 2000:76) Det är helhetssynen på människan som har förändrats och idag är det inte endast klienten, den avvikande som är i fokus utan idag jobbar man även med klientens omgivning, såsom familjen, nätverket och lokalmiljön. Socialpedagoger vill jobba helhetstänkande med klienten för att på bästa möjliga vis uppnå gott och hållbart resultat. (Eriksson & Markström 2000:77) En av socialpedagogikens största och grundläggande uppgift är att se till att det knyts sociala band mellan individer i vårt samhälle, speciellt mellan individer och olika institutioner såsom familjen, skola, daghem och så vidare. Socialpedagogiken har på senare år karaktäriseras som en krispedagogik som blandar sig i och ingriper på samhällets sociala konfliktplatser då människans livsvillkor och livssituation är hotad. Det vill säga då individens möjligheter till en tillvaro av de personliga och sociala resurserna är i hotad. Socialpedagogiken har en stor roll i vårt samhälle då det gäller att hjälpa och stöda personer som står på samhällets konfliktplatser och är i riskzonen för att bli integrerade och marginaliserade eller utstötta. Ifall individer redan är utstötta och marginaliserade handlar socialpedagogiken om att bygga upp individens personliga och sociala resurser för att stärka det sociala deltagande inom väsentliga livsområden. (Madsen 2006:65-66)

Ett central tanke- och arbetssätt inom socialpedagogiken är man skall vara likvärdig sin klient. Det betyder inte att pedagogen och klienten behöver vara lika för det är just olikheten som ger det pedagogiska mötet innehåll och en mening. Olikheten kan vara ålderskillnad, kunskap, självständighet, livserfarenheter och så vidare och att mötas med båda sina olikheter och olika utgångspunkter är en förutsättning för gott samarbete och vidare utveckling tillsammans. Då de befinner sig i olika samhälleliga positioner och befattar de sig även automatiskt med olika roller som till exempel barnroller, föräldraroller, pedagogroller och så vidare. Man kan vara väldigt olika men även likvärdiga. Det är viktigt att komma ihåg att då man har ett pedagogiskt möte med en klient är man även medmänniska gentemot den personen, det är ett möte mellan två

personer och meningen är att alla skall vara lika värda, vilket klienten även bör känna. (Madsen 2001:183-184)

3.3 Stödformer till barn av frihetsberövade föräldrar

Professionella, som till exempel daghemspersonal, läraren, ledaren på hobby- och fritidsaktiviteter som kommer i kontakt med barn som har en frihetsberövad förälder har en skyldighet att försöka hjälpa och stöda det barnet. Barn som har en trygg anknytning med personer utanför den egna familjen och som får hjälp av vuxna och professionella att bearbeta sina upplevelser och barn som får hjälp att hantera den situation de lever i samt barn som upplever kontinuitet och sammanhang i livet klarar sig bättre under svåra förhållanden och andra situationer i livet. (Killén 2013:213)

3.3.1 Stöd till barnen av professionella på barnens egna arenor

Professionella inom det sociala området som har en yrkeskompetens har en djup förståelse för vilka problem föräldrar kan gå igenom och vilka situationer barn kan behövas utsättas för samt befinna sig i. Professionella möter dessa barn dagligen på barnets egna arenor, såsom daghem och skola och har en ypperlig chans att stöda och hjälpa barnet i en svår livssituation. (Killén 2009:213)

Om barnet har en trygg anknytning sen tidigare är det de professionellas uppgift att utveckla flera trygga anknytningar på barnets egna arenor för att barnet skall ha en trygg utgångspunkt för att utforska och vidareutvecklas. Ifall det är en otrygg anknytning mellan vårdnadshavaren och barnet är det viktigt att de professionella ser till att utveckla en tryggare anknytning utanför hemmet för barnet. Det är viktigt att barnet har en så kallad kontaktperson eller egenvådare på till exempel daghemmet för att barnet skall veta vem den kan ty sig till när den känner sig hotad eller behöver tröst och skydd. Lind (2000) i Killén (2000) har beskrivit hur viktigt det är för de professionella att skapa ett känslomässigt nära band mellan barnet och den professionella och att barnet vet att denne verkligen bryr sig och vill barnet väl. (Killén 2000:214-215)

Dagens barn tillbringar ofta väldigt mycket tid på, till exempel sitt daghem. Därför är det viktigt att de professionella har mycket kunskap om omsorgen för dessa barn. Att ha empati, att se barnet, att engagera sig på ett positivt känslomässigt sätt och ha realistiska förväntningar på barnet är väldigt viktigt för att barnet skall känna sig tryggt. Om den professionella är uppmärksam och märker att barnet blir väldigt passivt och drar sig undan de andra barnen, är väldigt allvarsam, inte deltar i lekar och så vidare hjälper det mycket för barnet att pedagogen visar åt barnet att denne lägger märke till förändringen hos barnet. Ett av de första stegen till att försöka uppnå en relation som vidare kan utvecklas till en trygg anknytning utanför hemmet mellan den professionella och barnet är att den vuxna verkligen ser barnet och visar att han eller hon verkligen gör det. (Killén 2000:216-217)

En viktig egenskap hos en god professionell är att han eller hon kan visa empati. Att trösta barnen när de har det svårt kräver äkta empati och kan betyda otroligt mycket för det ledsna barnet. Det är svårare att avgöra hur mindre barn känner sig inombords än när det gäller lite äldre barn som kan kommunicera med ord, texter, dikter och så vidare. Då gäller det att vara uppmärksam på vad för lekar barnen leker, hur deras känslö- och ansiktsuttryck samt handlingar kommer till uttryck. Att som professionell vara medveten om att alla barn är olika och uttrycker sitt mående på olika sätt är viktigt. Vissa barn kan dra sig undan medan andra kan gråta. Ett bra sätt för den professionella är att prata öppet i grupp eller samlingar om saker som kan vara jobbiga och tabu belagda. Att prata för hela gruppen om att det emellanåt är jobbigt i livet och att alla personer ibland är ledsna och ibland glada kan hjälpa det barnet som just då har det jobbigt. Att fråga barnen när är de glada och vad krävs det för att de skall bli ledsna är bra sätt för alla barn att prata kring jobbiga saker och på det sättet får barnet som har det svårt höra på andras barns berättelser och känslor. Ett annat bra sätt för pedagogen att förklara känslor och empati för barnen är att ta hjälp av djur och dockor och använda dem för att förmedla känslorna på ett kreativt och annorlunda sätt. (Killén 2000:218-219) Barn som är i en utsatt livssituation kan vara väldigt van med att föräldern inte engagerar sig positivt i honom eller henne. Föräldrarna kan vara så upptagna med sina egna problem att barnet blir i skymundan. Att då som professionell se barnet och engagera sig positivt i dem är väldigt viktigt och utgör bra grund för fortsatt arbete med att skapa en trygg anknytning utanför familjen. (Killén 2000:219)

3.3.2 Att som professionell hjälpa barn att bearbeta svåra upplevelser

Det är allmänt känt att barn som upplevt svåra saker behöver hjälp att bearbeta dem för att vidare i livet kunna stå på en stabil grund för fortsatt utveckling men även ha redskap för att skydda sina egna barn från övergrepp i framtiden. De vuxna, professionella som har etablerat en god kontakt med barnet, visat empati samt engagerat sig positivt i barnet kan också hjälpa barnet att bearbeta svåra saker och lära dem att handskas med sina känslor. Det är viktigt att alla barn, speciellt de utsatta barnen bör bearbeta de konflikter som har uppstått under dagen på till exempel daghemmet. De professionellas uppgift är, när det gäller att hjälpa barn att bearbeta svåra saker att hjälpa barnen sätta ord på sina känslor och upplevelser, hjälpa barnen med att bära bördan och smärtan de känner, erbjuda hjälp med att förstå vad som har hänt och händer samt få hjälp med att acceptera de känslor de känner gentemot upplevelsen de har upplevt. När den professionella pratar och förklarar för barnet är det otroligt viktigt att denne gör det på ett sådant sätt att ansvaret som barnet kan känna i en utsatt familj tas bort. Det är inte barnets fel att familjens livssituation är som den är och de behöver barnen också få veta. Det är väldigt viktigt med tanke på att det är många barn som ensam bär smärtan och sorgen och tränger undan de jobbiga sakerna och förvarar sig mot de jobbiga känslorna barnet känner. (Killén 2000:220)

Det är viktigt för barnen att de tar itu med sina känslor och upplevelser istället för att gömma undan dem, både på kort- men även på långsikt. Att förbise påståendet som vi idag vet att inte stämmer, att barn inte skadas av de det inte vet om är också fel, barn vet och barn skadas av att det inte förklaras för dem hur det egentligen ligger till. Det är även ett förebyggande arbete att hjälpa barn att bearbeta sina känslor med tanke på deras eventuella barn i framtiden. Dessa barn kan även känna ångest och oro inför att något hemskt åter igen skall hända, att de igen skall separeras från en trygg person. Fastän de kan uppleva känslor som ilska och besvikelse är det ändå barnets föräldrar som de tycker så mycket om. Därför kan barnen även känna känslor som skuld, skam och ansvar. (Killén 2000:220-221)

Som professionell är det även viktigt att vi kan dela smärtan med barnet. Oftast är det nästan omöjligt för den professionella att ta bort smärtan och problemet eller lösa den svåra situationen för barnet. Barnen vill bli hörda, de vill att vuxna skall tro på vad han

eller hon berättar och de vill bli tröstade och de behöver få dela sin rädsla med någon. Som professionell behöver du inte alltid prata med barnet om deras smärta på ett öppet och direkt sätt, det är viktigt att komma ihåg att det skall ske på barnets villkor. Ett bra sätt kan vara att rita och teckna tillsammans med barnet för att få en bättre förståelse av hur barnet upplever situationen, de kan även vara ett bra sätt för barnet att börja öppna sig och prata om sina känslor då barnet själv skall förklara vad teckningen föreställer. Det är även viktigt att komma ihåg att de professionella är bara människor med egna känslor. Vissa situationer kan även bli väldigt jobbiga för dem och att då ha tillgång till konsultation samt handledning är otroligt viktigt för att de skall orka fortsätta hjälpa det utsatta barnet. (Killén 2000:224-225)

Att avdramatisera tabubelagda ämnen är ett viktigt steg som professionell att ta fasta på för att bearbetningen av svåra upplevelser skall kunna fortskrida med barnen. Barnen vet oftast innebörden i ordet tabu innan barnen kan själva ordet för attityden för det är vanligt i dagens samhälle och ”man pratar inte om svåra saker” som även kan upplevas med känslor som skam och skuld. De professionella kan ta upp tabubelagda ämnen i samlingar, läsa böcker och historier som behandlar svåra saker, spela rollspel kring ämnena och helt enkelt prata med barnen i grupp om att det finns föräldrar som dricker, inte mår så bra eller sitter i fängelset och så vidare. Att avdramatisera de tabubelagda ämnen hjälper barnet vidare i processen att bearbeta det som barnet har upplevt och kan minska på känslorna som skam och skuld. (Killén 2000:221)

Att barnet känner att han eller hon kan bemästra och klara av situationer stärker barnets utveckling men tillbringar även känslor som glädje, hopp och självförtroende. Barn som har social kompetens samt är bra på att hantera situationer klarar även sig bättre i utsatta situationer, därför är det viktigt som professionell att stärka den kompetensen hos barn och ge alternativ till hur barnet skall handla i vissa situationer. Att barnet vet och känner att den har en trygg anknytningsperson på barnets egna arenor är otroligt viktigt för barnet och bearbetningar av svåra saker. (Killén 2000:226)

4 METOD

Mitt syfte med mitt examensarbete är att öka kunskap om barnens behov av stöd för social delaktighet under den tid som en eller båda föräldrarna är frihetsberövade och även öka samhällets förståelse för dessa barn. Jag har undersökt ur ett barnperspektiv vilka behov ett barn har när föräldern är frihetsberövad samt hur man som professionell kan stöda dessa barns delaktighet. Jag har använt mig av kvalitativ forskningsintervju med öppna intervjuer för jag tycker att det passar bäst i mitt arbete. Då det är informanterna som är experter och det är de som har upplevt och levt i en sådan situation då en eller båda föräldrarna har varit frihetsberövade, var det på det sättet också det bästa resultatet kom fram. (Larsson & Lilja & Mannheimer 2005, 91)

Med en kvalitativ forskningsintervjun menas det att intervjuaren intervjuar informanten genom ord, som även kallas en öppen metod. Det är meningen att intervjuaren skall försöka styra intervjun så lite som möjligt för att informanten skall få uttrycka sina egentliga tankar och åsikter på sitt eget sätt. På det viset styr intervjuaren endast lite de ämnen och frågor som skall tas upp och då kan intervjuaren vara säkrare på att få fram informantens verkliga åsikter. Utan förutfattade meningar skall intervjuaren samla in data som på rätt sätt återspeglar det verkliga livet i ett visst sammanhang. (Jacobsen:2007 48-49) Den kvalitativa metoden är bäst lämpad då man vill ta reda på hur människor uppfattar/har uppfattat någonting. (Jacobsen 2007:57)

Det finns såklart även för- och nackdelar med kvalitativa forskningsintervjuer. Fördelarna är att intervjuaren har möjlighet att få en väldigt djup och detaljförståelse insikt angående ämnet, en helhetsförståelse av hur individen uppfattade situationen samt på detta vis är flexibiliteten större i datainsamlingen. Denna metod kan beskrivas med orden, öppenhet, närhet och flexibilitet och har ofta hög intern validitet. Den kvalitativa metoden får fram den verkliga situationen eller fenomenet ute i det riktiga livet. (Jacobsen 2007:51,57)

Nackdelarna med denna metod är att den är väldigt resurskrävande. Intervjuerna tar ofta lång tid och ifall resurserna är begränsade är man tvungen att nöja sig med få informanter. Om så är fallet måste man kritiskt granska materialet och ifrågasätta ifall informanternas information endast representerar de själva eller i en generell

utsträckning. Det kan även vara en nackdel då en intervju generellt tar en god stund och man skall transkibera allt material, vilket blir väldigt många ord. Information kan i misstag silas bort och så kan det även vara en utmaning att ordna och kategorisera materialet. När man intervjuar en person skall man även vara försiktigt med sina egna förutfattade meningar. Även ifall man intalar sig själv att man inte har förutfattade meningar skall man vara medveten som intervjuare att det omedvetet kan styra vår uppmärksamhet och påverka intervjuen. (Jacobsen 2007:51-52)

4.1 Öppen intervju

Jag valde att ha en öppen intervju med intervjupersonerna då jag ville ta reda på hur personen har känt och upplevt tiden utan en eller båda föräldrarna. En öppen intervju betyder att intervjuaren och informanten samtalar om ett tema med ord, meningar och berättelser. En öppen intervju sker vanligtvis genom ett personligt möte men det kan även utföras via telefon. Under intervjun antecknar och dokumenterar intervjuaren, med till exempel en bandspelare för att denne sedan skall kunna analysera på korrekt sätt. Det uppstår ett samspel samt relation mellan intervjuaren och informanten och det gör inga, eller mycket få begränsningar på vad informanten får säga. (Jacobsen 2007:92)

En öppen intervju lämpar sig bäst då intervjuaren har relativt få informanter och när man som intervjuare är intresserad av subjektiva åsikter. (Jacobsen 2007:92-93) En öppen intervju innefattar direkta citat från intervjupersonen som till exempel kan beskriva personens känslor, tankar och kunskaper. (Larsson&Lilja&Mannheimer 2005, 91) Jag valde också att ha individuella intervjuer med intervjupersonerna då jag är intresserad av att ta reda på deras egna individuella erfarenheter och subjektiva tankar. Att ha en gruppintervju i detta fall skulle kunna stressa intervjupersonerna och möjligtvis skulle de inte berätta allt som de kanske skulle ha gjort i en enskild intervju, vilket skulle kunna påverka slutresultatet radikalt.

4.2 Urval

Då jag har läst tidigare forskning var jag medveten om att det kommer vara en stor utmaning att hitta informanter. Jag skulle ha velat haft 5-6 intervjupersoner för att göra mitt arbete så trovärdigt som möjligt och personerna skulle helst ha fått varit mellan 18 till 30 år samt att de har eller har haft en eller båda föräldrarna frihetsberövade. Jag hade dock möjlighet att endast intervjua tre informanter.

Det spelade ingen roll var i Finland personerna bodde men på grund av min begränsning med det finska språket var alla intervjuer på svenska. Intervjuerna var på en plats där intervjupersonerna kände sig trygga, så de fick fritt välja vilken plats de ville att intervjun skulle äga rum i.

Jag kom i kontakt med mina informanter genom mitt privata nätverk och ett av urvalskriterierna för att kunna delta i min undersökning var att informanterna har eller hade haft en förälder i fängelset. Ett av urvalskriterierna för att informanterna kunde delta i min undersökning var även att informanterna hade en upplevelse av att de hade hunnit bearbeta sina barndomsupplevelser och hade både viljan och kapacitet att diskutera dessa känsliga saker.

4.2.1 Presentation av informanterna

Anna som är ett fingerat namn representerar en tjej som var 12 år då hennes pappa blev frihetsberövad för 6 år. Anna, som bodde hos sin pappa vid den tiden flyttade efter frihetsberövandet till sin mamma med sina två äldre syskon. Idag är Anna 24 år.

Elin som även det är ett fingerat namn representerar en flicka som var 14 år då hennes pappa blev frihetsberövad. Även han fick en dom på 6 år. Elin bodde också innan frihetsberövandet hos sin mamma med sina två syskon. Idag är Elin 27 år.

Emma, som inte är respondentens riktiga namn är idag 28 år gammal. Hon var 15 år då hennes pappa blev frihetsberövad, även han i 6 år. Hon bodde hemma med sin mamma och sina syskon.

4.3 Innehållsanalys

För att kunna analysera det insamlade materialet måste det struktureras på något sätt. Materialet skall transkriberas och delas in i olika teman för att man skall kunna jämföra de enskilda intervjuerna med varandra och finna samband och olikheter. (Jacobsen 2007, 135) För att få en struktur och förenkling på det komplicerade intervjumaterialet börjar man med att *kategorisera* materialet. Materialet delas in i olika teman för att kategorisera det viktigaste och jämföra vad som har kommit fram under intervjun. Ett sätt att kategorisera kan vara att dela upp materialet i huvudkategorier samt underkategorier. (Jacobsen 2007, 139-140)

Nästa steg av analysen är att *fylla kategorierna* med innehåll. I den inkluderar man citat från respondenterna som har berört de kategorier man har tagit upp. Efter att man har fyllt alla kategorier är nästa steg att *räkna hur ofta ett tema har nämnts*. Då räknar man hur många uttalanden respondenten har gjort som hör till de olika kategorierna. Det är ett viktigt steg i processen då det då framkommer vad respondenten lägger stor vikt vid, vilket inte behöver betyda att det är det som är det mest viktiga för intervjupersonen. Därefter *jämför man intervjuerna med varandra*. Man letar efter likheter och olikheter samt söker förklaringar till de skillnader som finns mellan de olika intervjuerna. (Jacobsen 2007, 142-144)

4.4 Trovärdighet och tillförlitlighet

När man gör en forskning vill man naturligtvis att den skall vara så trovärdig och tillförlitlig som möjligt. Trovärdigheten i forskningen kan påverkas av vilka metoder man använder sig av och det är därför väldigt viktigt att man väljer den mest lämpade intervjumetoden för sin undersökning för att få en så trovärdig forskning som möjligt. Att även kritiskt granska analysprocessen, slutresultatet, källor man har använt sig av och även annan information man har tagit del av är en viktig del i processen för att man skall kunna få ett så trovärdigt resultat som möjligt. (Jacobsen 2007, 156-165)

För att jag skulle få fram en så bra forskning som möjligt valde jag att intervjua de personer som själv har upplevt och levt med en eller två frihetsberövade föräldrar. Jag valde att utföra öppna intervjuer enskilt med intervjupersonerna. Då det är ett känsligt

och personligt ämne jag forskar i vill jag att intervjupersonerna skall känna sig så trygga som möjligt under intervjutillfället och inte behöva sätta energi på omgivningen.

Tillförlitlighet i en forskning kan äventyras på grund av att intervjuaren och intervjupersonen kan påverkas av varandra, det vill säga att de relationer som uppstår under datainsamlingsprocessen skulle kunna påverka tillförlitligheten i forskningen. Hur frågorna är formulerade för intervjupersonen, i vilken miljö intervjun tar plats, kemin mellan intervjuaren och intervjupersonen är också faktorer som kan påverka tillförlitligheten. (Jacobsen 2007, 169-175)

För att jag skulle uppnå största möjliga tillförlitlighet i min forskning gick jag mycket grundligt igenom alla faktorer som kunde ha påverkat min forskning för att jag skulle kunna uppnå största möjliga tillförlitlighet.

4.5 Etiska överväganden

När man gör en kvalitativ studie innebär en intervju att man får ta del av intervjupersonens privatliv och innersta tankar. För att det skall gå etiskt rätt till när man gör en intervju har Steinar Kvale & Svend Brinkmann (2009) skrivit om fyra hörnstenar man bör följa. *Informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll.* Informerat samtycke innefattar att man informerar intervjupersonen om studiens syfte, berättar att det är frivilligt att delta samt att de har rätt att avbryta intervjun. Det bör också nämnas vilka fördelar samt nackdelar det kan finnas med att delta i forskningen. Med konfidentialitet i en kvalitativstudie menas att forskaren skall kunna garantera absolut anonymitet och att intervjupersonens identitet inte skall kunna avslöjas i undersökningen. Konsekvenser innefattar att forskaren skall göra så bra som möjligt under processen för att risken för att göra skada skall vara minimalisk. När det gäller forskarens roll skall han eller hon ha hederlighet, respekt, tillräckligt med kunskap inom området, känslighet för intervjupersonerna samt kunna uppnå en så korrekt och representativ forskning som möjligt. (Kvale & Brinkmann 2009, 77-91)

Då mitt examensarbets ämne, barn och deras frihetsberövade föräldrar med syftet att ta reda på vad för behov dessa barn har samt hur professionella kan stöda de barnens delaktighet är ett väldigt känsligt ämne har jag varit väldigt försiktig under

intervjutillfället. Jag gick efter principen att informanternas deltagande inte skall påverka deras välbefinnande och mående till det negativa överhuvudtaget. Det fanns en stor risk att då en intervjuare och informant jobbar väldigt nära inpå med känsliga frågor att informanten verkligen öppnar sig och efteråt börjar känna att denne har avslöjat för mycket och börjar må dåligt efteråt. (Kvale & Brinkmann 2009:89-90) Därför var jag väldigt uppmärksam på eventuella reaktioner samt valde och ställde mina frågor väl. Intervjun skulle ha avbröts omedelbart om informanten skulle ha känt så.

Jag var väldigt noggrann att ta de etiska riktlinjerna i beaktande som jag presenterade ovan för att se till att få en så etiskt korrekt forskning som möjligt.

Innan intervjuerna informerade jag skriftligen intervjupersonerna om att intervjun kommer att bandas in. De stod även klart och tydligt att jag kommer kunna garantera deltagarna full anonymitet. Jag klargjorde att deltagande är frivilligt och att de kunde avbryta när som helst. Det stod även klart och tydligt att bandinspelningarna kommer förvaras tryggt och säkert samt att efter att forskningen är klar och efter intervjupersonernas samtycke om att allt är korrekt som de har bidragit med kommer inspelningarna att förstöras.

Jag uppfyllde forskarens roll under arbetet och respekterade och visade hänsyn till varje enskild individ som deltog i min forskning.

5 RESULTAT

I detta kapitel kommer jag att presentera resultatet av de tre intervjuer jag har gjort. Informanterna är idag myndiga men var under 18 år den tiden deras förälder var frihetsberövad. För att skilja intervjupersonerna åt har jag använt fingerade namn såsom Anna, Emma och Elin.

5.1 Barn och deras frihetsberövade föräldrar

I detta kapitel tar jag upp vad informanterna lyfte fram när det gäller hur de upplevde tiden då deras förälder var frihetsberövad.

5.1.1 Barnens reaktioner på ett frihetsberövande av föräldern

Det kan uppstå väldigt individuella och blandade känslor hos dessa barn som lever på avstånd från sin förälder. Känslor som ilska på grund av brottet den frihetsberövade föräldern har gjort är väldigt vanliga känslor som barnen kan känna samt även skam för omgivningen. Att barnen känner skuldskänslor både gentemot den frihetsberövade föräldern samt den hemmavarande föräldern är inte helt ovanligt. Skuldskänslor mot den frihetsberövade föräldern kan vara att barnet känner skuld då denne väljer att göra vardagliga saker och prioriterar sitt eget liv istället för till exempel att besöka föräldern i fängelset eller ifall man inte svarar på brevet som föräldern har skickat. Barnet kan också känna skuldskänslor gentemot den hemmavarande föräldern på grund av allt ansvar denne måste axla ensam.

Anna: ... mest skam. När man är i den åldern är det inte någonting man vill göra reklam om framför kompisarna eller andra för man vet inte hur de egentligen har uppfattat det och när man liksom inte kände någon som skulle ha haft lika upplevelser ... eller att folk fråga varför du tar en personlig dag ledig från skolan för att träffa din pappa så var det lite obehagligt att börja förklara för människor varför. ... det var jobbigt att man hamna bli mycket mera självständig än normalt för människor i den åldern ... speciellt när man har syskon hamnar man bära ansvar på ett annat sätt än vad jag annars i den åldern skulle ha behövt göra.

Elin: ... och så blev han arresterad så jag kommer ihåg att jag var jätte arg. Jag var arg på honom före det också för det kändes liksom som att han hade valt bort oss.

Emma: ... jag var ju i tonåren och hade jätte svårt annors också, mycket ilska så det blev ju inte lättare på något vis av dethär. Och så tyckte jag synd om min mamma som var tvungen att vara riktigt ensam med oss en tid.

Under intervjuerna betonade några av informanterna att ett av den jobbigaste känslan under den tiden dennes förälder var frihetsberövad var bristen på stöd. När man är barn eller ungdom behövs mycket stöd i vardagen och i livet och att då en förälder plötsligt försvinner kan det upplevas som väldigt jobbigt för de efterlämnade barnen.

Anna: ... men på det sättet var det ju alltid att när ena förälder var borta hade man kanske inte alltid det stöd som man skulle ha behöva i tonåren.

Elin: Förstås behöver man ju en pappa, att man skulle ha haft stöd. Förstås fanns mamma men vi var ändå tre syskon så jag skulle ha vilja haft någon annan vuxen att prata saker med, fast man kunde prata med mamma så fanns det ju vissa "juttun" som man skulle ha velat prata med pappa om.

5.2 Kontakten mellan barnet och den frihetsberövade föräldern

Då en förälder är frihetsberövad förändras oftast även kontakten mellan barnet och

föräldern, dock kan det för vissa barn bli en nästan obemärkt förändring ifall kontakten med föräldern innan frihetsberövandet har varit dåligt. Några av informanter nämner att frihetsberövande av föräldern påverkade deras relation med föräldern markant medan en av informanterna sade det motsatta.

Anna: Nå på det sättet att när man inte träffades regelbundet kunde man ha en sådan känsla att man inte känner den personen så bra. Att det var ju mera brevväxling och inte kunde han delta i det dagliga livet på det sättet. Sedan var det ju när man träffades så förklarade man på ett annat vis vad som händer i ditt liv när man inte har kontinuerlig kontakt, inte sådär på daglig nivå utan det var mera stora händelser man fokusera på. Att kanske dendär närheten med föräldern tappas lätt bort.

Emma: ... när man inte fick kontakta sin pappa just då när man hade något ärende. ...man fick ringa och skriva brev fast man visste att någon läser igenom det före han får det. Nog är det ju en person som fattas.

Elin: Nä, för kontakten var dålig redan innan han for in. Jag ville inte fara till pappa så ofta ... för han var alltid då så i sin egen värld med sina kompisar så jag ville inte vara där. Egentligen ändrades det inte så mycket.

Brevväxling och telefonkontakt är ett väldigt vanligt sätt för frihetsberövade föräldrar att hålla kontakt med sina barn. Det beror självklart på var föräldern sitter inne och hur stränga restriktioner denne har. Alla informanter nämner att brevväxling och telefonsamtalen var akutella i deras liv under denna tid.

Anna: ... för det mesta skrev han nästan helatiden men det berodde lite på då vi ändå var tre syskon så han skrev ju alltid till alla skilda brev och någongång per telefon.

Elin: Det var ganska trevligt när man fick skriva ner sina känslor på papper ... men sedan var det ju eget val om man skrev det där brevet eller inte. Visst fick han ju ringa och sen slapp han på en öppen anstalt så då var det ganska fritt.

Att kontakten mellan en förälder och barnet endast sker via brevväxling, telefonkontakt och besök, som kan variera påverkar det självklart till det sämre även ifall kontakten uppmuntras. Det kan även upplevas som en belastning för ett barn att hälsa på sin förälder i en miljö som är allt annat än normal.

Anna: ... när kontakten är det att man far till fängelset och träffas så är den ju under bevakning. Eller man får ju dedär familjerummet men det känns inte som ett naturligt sätt att träffas på eller ha en naturlig interaktion med en förälder och det är ju det som är jätte jobbigt.

5.3 Frihetsberövade föräldrars barns delaktighet

Det är väldigt viktigt att både den hemmavarande föräldern samt den frihetsberövade föräldern är öppen mot barnet. Att förklara hur den verkliga situationen ser ut underlättar barnets välmående. Sedan avgör det förstås i vilken ålder barnet är för hur mycket information som är nödvändigt att berätta. Några informanter poängterar hur viktigt det var för dem att föräldrarna var ärliga mot dem medan en annan informant kände att denne fick ta reda på mycket själv.

Anna: Mamma försökte egentligen dölja ganska mycket detaljer för mig men det var ju ändå skrivet om det i tidningar ... att det var någonting som jag egentligen inte kunde komma undan ifrån och jag var hemskt intresserad av vad som egentligen hade skett och jag var faktist själv på plats när han blev arresterad så nog hade man ju ett humm om vad det sysslades med... mycket slutsatser fick jag dra själv... de skulle kanske ha kunnat förklara allt på ett mera allmänt sätt... de skulle kanske ha kunnat gå igenom själva situationen.

Elin: Vi var alla jätte medvetna om vad som hände men jag kommer ihåg att vi inte ville berätta allt för vår lillesyster, som inte var så liten. Båda föräldrarna var nog öppna med mig.

Emma: Jag visste och jag visste det i god tid före också han hamna dit. Så det var ingen överraskning. Jag fick nog se alla papper och sånt... Jag tyckte det var rätt att de berättade, int får man ljuga.

5.3.1 Barnens stigmatisering i samhället

Barn som har en frihetsberövad förälder har stor chans att stigmatiseras av samhället. De kan uppleva stigmatisering både från jämnåriga men även från vuxna i samhället. Det är vanligt att de känner förakt och dömande åsikter angående barnen själva från omgivningen fastän de är de som är de verkliga oskyldiga offren.

Anna: .. det var andras föräldrar som tänkte att man var en sämre familj, att vi inte kom från så kallade lika bra familjer... men det kändes nog lite fräckt att stigmatiseras från omgivningen , det var ju inte någonting jag hade gjort.

Elin: .. det enda jag kände var kanske i skolan just när man inte var så flitig så var lärarna och tänkte att hon är nu såndär för att hennes förälder är sån, att sådan känsla fick man.

Emma: .. inte dömde kompisarna men deras föräldrar ... Vissa kompisars föräldrar tyckte att felet ligger i mig och mina syskon, att deras barn inte fick vara med oss för vi är ju dåliga människor på grund av att vår förälder sitter i fängelset. Vilket nog påverkade mig fast man inte borde tänka så.

En informant poängterade att denne inte upplevde att jämnåriga stigmatiserade men det var svårt att avgöra om så var fallet.

Anna: ... nej inte sådär rak utsakt... Jag skulle inte säga att de stigmatiserade utan mera att de inte hade

någon förståelse. Om man inte har upplevt samma situation är det ju svårt att förstå också.

5.3.2 Barnens engagemang och aktivitet för deras egna delaktighet

Att vara engagerad och aktiv angående sitt eget liv är inte alltid så lätt. Speciellt om man befinner sig i en utsatt situation är risken att man exkluderas från samhället stort. Det beror på hur aktiv och engagerad en individ själv är för att denne skall kunna vara och även känna sig delaktig i samhället. Alla informanter sade att trots sin förälders frihetsberövande ändrade det ingenting på deras eget engagemang och aktivitet för att vara delaktiga i samhället.

Anna: ... inte kan jag säga att jag på något vis skulle ha varit tillbakadragen. Det enda var ju det att ifall han kom på "loma" så hamna man göra val och prioritera. Att stannar du hemma och umgås eller gör du egna fritids sysselsättningar.

Alla informanter upplevde även att de trots sin situation respekterades som en individ och att deras åsikter togs i beaktande. En informant poängterade att denne också upplevde att det fanns vissa fördomar av de vuxna i skolan.

Anna: I skolan var det kanske lite fördomar, att jag vet inte om det beror på det eller att man har haft syskon som har varit lite vildare men jag hade en sån känsla att det förväntades av mig att jag skulle vara dålig i skolan och ha sociala problem... inte tycker jag att folk inte respekterade mig utan tvärtom. Från vissa fick man mera respekt när man hade gått igenom någonting så tufft.

5.4 Stöd till barnen av professionella på deras egna arenor

För att stöda och hjälpa barnet i deras utsatta situation skulle det vara viktigt att det finns trygga vuxna i deras egen omgivning som barnen känner att de kan prata med konfidentiellt och få hjälp av. Att de känner att det är någon som lyssnar och vill hjälpa dem är otroligt viktigt för bearbetningen av situationen. Alla informanter upplevde att under den tiden deras förälder var frihetsberövad fick de inte något stöd överhuvudtaget av professionella på deras egna arenor.

Anna: ... inte fick jag något stöd från skolan eller från någon annan professionell inom området. Min tränare visste ganska mycket... så hon var ett stöd men det var egentligen kompisarna och tränaren... Mamma var ju på ett sätt men hon hade ju en stor börda med sitt eget och sen att ta hand om tre tonårsflickor.

Elin: ... int skulle jag kanske ha velat heller att någon från skolan skulle ha kommit och tala men ändå att de skulle ha kunna visa att de brydde sig och att jag skulle ha fått den känslan att jag skulle ha

kunna gått och prata om jag ville.

Emma: Jag försökte prata och gick till skolkuratoren som skulle hålla det för sig själv men hon höll det inte för sig själv som jag tala så där för det.

Alla informanter nämnde att de skulle ha varit i stort behov av att prata med någon utomstående.

Anna: ... speciellt när man nu tänker i efterhand att nog skulle det ju ha varit bra med stöd och gå igenom situationen men det var nu ingenting som någon skulle ha erbjudit så. Sen visste man ju inte själv vartifrån man kunde söka hjälp.

Elin: ... nog skulle jag ha behöva prata med någon. Jag kommer ihåg att jag ofta ilska till och var nära sammanbrott och att jag slog mamma eller ... syster. Man var så full med ilska.

Emma: Jag skulle säkert ha behövt gå och prata med någon.

Barn som har en frihetsberövad förälder kan även ofta känna en viss hopplöshet med att gå och prata om situationen med antingen en professionell eller någon annan vuxen helt enkelt av den anledningen att barnet upplever att ingen förstår känslorna barnet känner eller hur det är att leva i en sådan utsatt situation.

Elin: Jag tänkte att inte förstår dom ändå. Inte tycker jag att det skulle ha varit nån som skulle ha förstått av vuxna. Mamma förstås men ingen annan.

6 ANALYS

Resultatet från det tidigare kapitlet kommer att analyseras utgående från den teoretiska referensramen samt tidigare forskning. Kapitlen från den teoretiska referensramen är sammanställda i den vänsta spalten medan analys rubrik namnen är sammanställda i den högra spalten.

Rubriker från den teoretiska referensramen	Analyskapitlet
Barns behov då föräldrar är frihetsberövade, barns emotionella reaktioner på grund av frihetsberövade föräldrar, barn och deras frihetsberövades förälders relation samt barns behov av socialt nätverk och fungerade kontakter	Hur påverkar ett frihetsberövande av föräldern barnet

Frihetsberövades barns delaktighet, barnens stigmatisering i samhället samt barnens engageman och aktivitet för deras egna delaktighet	Barns delaktighet under ett frihetsberövande av föräldern.
Stöd till barnen av professionella på deras egna arenor	Barnens behov av stöd när de har en frihetsberövad förälder.

6.1 Hur ett frihetsberövande av föräldern påverkar barnet

Resultaten visade att de emotionella känslor informanterna hade upplevt under sin förälders frihetsberövande var mest skam och ilska. En informant sade även att denne var tvungen att ta ett ökat ansvar som ledde till att informanten tvingades bli självständig i ett tidigt skede samt att det uppstod skuld-känslor gentemot den hemmavarande familjen. Även i forskningarna som presenteras i kapitel 2.2 och 2.3 som är skrivna av Östling (2006) samt Robertson (2007) skriver författarna att barn som lever med en frihetsberövad förälder har större risk att känna ökat ansvar gentemot familjemedlemmar och eventuella syskon, speciellt yngre. De vanligaste känslorna som dessa barn kan känna är skam och ilska som inte bara Östling och Robertson tar upp utan även Melin (1998). Killén (2000) skriver att det är viktigt att professionella avdramatiserar tabulagda ämnen för barn, såsom att föräldrar kan sitta i fängelser. På till exempel daghem och skolor skulle en bra situation vara vid samlingar eller genom att läsa böcker och berättelser för barnen som handlar om barn som lever med en frihetsberövad förälder. På det viset kan skammen hos barnen minskas och de har lättare att bearbeta situationen när de hör att de inte är ensamma och det förklaras till de andra barnen i gruppen att sådana situationer existerar.

Några av informanterna betonade att en av den jobbigaste känslan var bristen på vardagligt stöd av den frihetsberövade föräldern när denne försvann. Såsom även Östling (2006) skriver att barnen ofta kan känna sig övergiva när föräldern försvinner sade två av informanterna att det var väldigt kämpigt när föräldern försvann för behovet av den föräldern var stort. Killén (2009) menar att det är vuxnas uppgift att stöda och hjälpa dessa barn i vardagen på barnens egna arenor för att barnen skall kunna utvecklas positivt och ha chans att bearbeta situationen. När ett barns förälder försvinner är det

viktigt att barnen upplever att de också har någon trygg anknytning utanför familjen vilket inte bara underlättar barnets välmående utan det stärker också barnets självkänsla och välmående då denne vet att det finns personer som fortfarande bryr sig om barnet.

Då en förälder är frihetsberövad är det även svårt att upprätthålla en normal kontakt förälder och barn emellan. Robertson (2007) skriver att beroende på hur tät och välfungerande kontakten mellan föräldern och barnet har varit innan frihetsberövande kan ett barn reagera på olika sätt på separationen av föräldern. Två av informanterna berättade att de kände att deras relation förändrades när deras förälder var i fängelset medan en informant sade att de hade haft så dålig kontakt också innan frihetsberövande att det inte påverkade deras relation överhuvudtaget. Murray (2001) menar att ju mer regelbunden kontakt barnet har med sin frihetsberövade förälder, desto lättare har barnet att anpassa sig till separationen. Barnombudsmannen (2007) skriver också om att de barn som har en förälder i fängelset måste få hjälp att upprätthålla en god kontakt med sin frihetsberövade förälder för att barnen inte skall ha få eller ingen trygg vuxen överhuvudtaget att ty sig till under uppväxtåren. En annan forskning av författaren Miller (2006) betonar även hur viktigt det är att förmildra en utsatt situation för ett barn med så mycket kontakt som möjligt med föräldern. Speciellt ifall kontakten mellan barnet och föräldern har varit positiv innan frihetsberövandet.

Den vanligaste sättet kontakten mellan en förälder i fängelset och dennes barn sker är via brev- och telefonkontakt och besök i den mån det är möjligt. Melin (1998) menar att regelbunden telefon- och brevkontakt är väldigt viktigt för att barnet skall uppleva att föräldern fortfarande bryr sig. Två av informanterna sade att de hade relativt regelbunden telefon- och brevkontakt med sin förälder. En av informanterna nämnde att hon tyckte att besöken var jobbiga på grund av att det inte var en normal miljö att vistas i, vilket ledde till att det inte blev en normal interaktionen mellan föräldern och informanten. Melin (1998) skriver även att det är väldigt viktigt för barnet att det upprätthålls en regelbunden telefon- och brevkontakt för att barnet fortfarande skall känna att föräldern bryr sig. Barnombudsmannen (2004) kom även fram i sin forskning med att för att barnen skall ha möjlighet till regelbunden kontakt med sin förälder i fängelset och att barnens situation blir bättre krävs det att restriktionerna förmildras för de frihetsberövade föräldrarna, besöken förlängs och att möjligheten till

telefonkontakt ökar. Författarna till en undersökning som är skriven av Juringe och Svensson (2007) skriver även hur viktigt det är att kontakten mellan ett barn och dennes förälder som är i fängelset skall ske på barnens villkor, inte föräldrarnas.

6.2 Barns delaktighet under ett frihetsberövande av föräldern

För att ett barn skall ha möjligheten att vara delaktig är det viktigt att vuxna även inkluderar barnet. Gustavsson (2004) menar att för att ett barn skall kunna vara inkluderad och delaktig i olika situationer kräver det att andra individer i samhället lyssnar och respekterar barnet och låter barnet vara med och delta eller ta del av någonting. En forskning, som är skriven av Robertson (2007) säger också att det är viktigt att familjer som har en frihetsberövad förälder är ärliga mot barnen och förklarar hur den verkliga situationen ser ut. På det sättet minskas chansen för missförstånd och oro hos barnen om de är medvetna om vad som verkligen har hänt. Ifall det undanhålls information för barnen är det ändå stor risk att barnet listar ut på egen hand vad som har hänt, vilket i sin tur kan leda till onödigt missförstånd och förvivelan hos barnet. Två av informanterna berättade att deras föräldrar hade varit väldigt öppna och ärliga med dem om att deras förälder hade blivit frihetsberövad. En av informanterna poängterade också hur viktigt det var för henne att föräldrarna var ärliga och att hon fick tillgång till information om situationen. Det var en informant som berättade att det undanhölls information från henne och att hon var tvungen att ta mycket eget initiativ för att ta reda på vad som hade hänt. Hon poängterade också att hon skulle ha velat att någon skulle ha kunnat berätta i det stora hela vad det handlade om för henne.

Robertson (2007) skriver att det är relativt vanligt att barn till frihetsberövade föräldrar upplever stigmatisering, såsom förakt och ogillande från andra människor i samhället på grund av vad deras förälder har gjort. Stigmatiseringen från omgivningen kan ge barnet sämre självförtroende och sämre livskvalitet. Alla informanter sade att de hade upplevt stigmatisering av folk i deras omgivning på grund av att deras förälder var frihetsberövad. Samtliga informanter sade även att stigmatiseringen kom från vuxna såsom deras kompisars föräldrar och även i viss mån läraren i skolan. En av informanterna berättade också att hon inte upplevde att jämnåriga stigmatiserade öppet, men att det var svårt att avgöra om så var fallet. Östling (2006) skriver även i sin

forskning att vissa barn medveten inte vill prata öppet om deras situation för omgivningen på grund av rädsla för att omgivningen skall döma dem efter deras föräldrars handlingar.

En individs egna engagemang och aktivitet är avgörande om en person skall kunna känna sig delaktig i samhället. Molin (2004) säger att en individ först kan vara delaktig om individen har engagemang i livssituationer som till exempel aktiviteter. Han skriver även att engagemang innefattar att man är inkluderad, man deltar eller ta del av någonting eller man är accepterad. Molin skriver vidare att aktiviteten är det när en person genomför en uppgift eller handling. Alla informanter sade att deras engagemang och aktivitet inte på något vis påverkades på grund av att deras förälder var frihetsberövad.

6.3 Barns behov av stöd när de har en frihetsberövad förälder

Killén (2009) menar att professionella vuxna har en ypperlig chans att stöda dessa barn som lever utan sin förälder på barnets egna arenor som till exempel skolan. De har även en djup förståelse i vilka utmaningar och känslor barnen kan känna och uppleva och har därmed möjlighet att hjälpa barnet. Forskningen, som presenterades i kapitel 2.2 av Johansson & Ottoson (2010) skriver även de att en av de viktigaste sakerna för barnen som har en frihetsberövad förälder är att de känner att de har ett stödnätverk runt sig som kan stöda barnen. Familjen, kompisarna, läraren eller ledare på olika hobbyverksamheter kan vara väldigt viktiga för dessa barn. För många barn är det dock familjen och vännerna som är viktigast. Alla informanter sade att de inte fick något stöd överhuvudtaget från skolan eller någon annan professionell. En av informanterna berättade att hennes tränare och mamma var viktiga personer som stöttade henne. Samtliga informanter nämnde också att de skulle ha varit i behov av stöd av professionella för att bearbeta situationen och få stöd i vardagen. Med tanke på vad litteraturen säger att hur viktigt det är för dessa barn att de upplever att de får stöd från professionella och andra vuxna under den tid som deras förälder är frihetsberövad är resultatet som jag fick väldigt häpnadsväckande. Det är det vuxnas ansvar att se till att barnen skall leva ett så smärtfritt och välfungerande liv som möjligt och det är med hjälp av de vuxnas som barnen även skall få chansen att göra de. Genom att

professionella och andra vuxna har etablerat en god kontakt med barnet, visat empati, uppmuntran samt positivt engagemang mot barnet har de större chans att kunna bearbeta, hantera och fortsätta sina liv så normalt som möjligt och vara delaktig i samhället.

7 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att reflektera kring arbetsprocessen olika skeden. Resultatet kommer att diskuteras i relation till examensarbetets syfte och frågeställningar. Diskussion kring arbetets teori, forskningsmetoden, arbetslivsrelevans samt förslag till fortsatt forskning kommer att diskuteras.

7.1 Diskussion kring arbetet

Syftet med mitt examensarbete var att öka kunskap om barns behov av stöd för den tid som deras förälder var frihetsberövade samt öka samhällets förståelse för dessa barn. Jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsintervju på grund av att jag var intresserad av att höra informanternas subjektiva tankar. (Jacobsen 2007:51) Genom att jag har fått ta del av informanternas egna erfarenheter och känslor när de har haft sin förälder frihetsberövad har jag kunnat få svar på mina frågeställningar och syftet har uppnåtts.

Den första frågeställningen som jag hade i mitt arbete var att *hurudana behov har barn till frihetsberövade föräldrar?* Enligt analysen upplevde informanterna, som levde skilt från sin förälder starka känslor som skam och ilska. Den största orsaken till att de kände skam, och att ilskan fick utlopp var helt enkelt bristen på stöd och bearbetning av situationen, vilket informanterna helt klart skulle ha varit i behov av. Barn som har en förälder i fängelset är emellanåt också tvungen att växa upp tidigare och bli mer självständig än vad ett barn eller ungdom i vanliga fall skulle ha behövt göra i en normal livssituation. Barnen måste få bekräftat av föräldern och andra vuxna att det är okej att bara vara barn/ungdom och ägna sig åt det de tycker är roligt och göra det de behöver för att upprätthålla sitt eget välmående. Det är viktigt som vuxen att komma ihåg

att dessa barn även har ett stort behov av att uppleva att de har någon trygg anknytning utanför familjen som finns där för barnet och kan stöda i vardagen. Det stärker inte bara barnens självkänsla utan barnet får känna att det finns människor som vill hjälpa och vill att barnet skall må så bra som möjligt.

Ett annat viktigt behov som dessa barn behöver uppmuntras och få hjälp med är att hålla en regelbunden kontakt med sin frihetsberövade förälder. Då det är beroende på vilka restriktioner föräldern har i fängelset och besök inte alltid är möjligt är det också på de vuxnas ansvar att se till att en god kontakt upprätthålls genom brev- och telefonkontakt för att barnen inte skall känna sig övergivna och få en känsla av att den frihetsberövade föräldern inte bryr sig. Det viktigaste för barnen är att de får känslan av att de är älskade och saknade.

Den andra och sista frågeställningen som jag hade var att *hur kan professionella stöda dessa barns delaktighet?* Professionella har en bra chans att stöda dessa barns välbefinnande och bearbeta situationen tillsammans med barnet. Barnen är i stort behov av att bara prata ut om situationen och känslorna de känner. Ifall professionella eller vuxna visar att de finns till för barnen ifall de har behov av det ger inte det bara trygghet för barnet utan även en känsla av uppskattning. Som det framkom ur resultatet upplevde alla informanter att stödet de fick under den tid deras förälder var frihetsberövad var nästan obefintlig. En informant nämnde även att hon hade modet att gå och prata med kuratorn i skolan för att få hjälp, men att denne bröt sin tystnadsplikt och förtroendet för professionella bröts omedelbart för denna informant. Det var dock en informant som upplevde att tränaren hade varit ett stöd för henne under denna tid. Det var förvisso flera år sedan informanterna levde med en frihetsberövad förälder och vi får hoppas att stödet och hjälpen för dessa barn har ändrats och ser annorslunda ut idag. Om man ser på resultatet som framkom är det inte så mycket en professionell behöver göra för ett barn som lever skilt från sin förälder skall känna att någon bryr sig och underlätta deras vardag. Barnen vill ha stöd och hjälp i att bearbeta och bemästra den situation de lever i.

7.2 Diskussion kring metodval

Jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod i mitt examensarbete vilket jag fortsättningsvis tycker var det bästa valet av metod för mitt arbete, då jag var intresserad av vad informanterna hade upplevt och vad de hade för tankar om situationen de levde i. (Larsson & Lilja & Mannheimer 2005, 91) Då jag var intresserad av subjektiva tankar och åsikter skulle jag inte ha fått ut tillräckligt med information ifall jag hade valt en kvantitativ forskningsmetod. Intervjuplatserna valdes ut av informanterna själva och platserna varierade, vilket Jacobsen (2007: 171) ansåg vara en bra kontext att vistas på under intervjuerna.

Under intervjutillfället försökte jag vara så neutral som möjligt och undvika ledande frågor för att det inte skulle påverka informanternas svar. (Jacobsen 2007:170) Intervjuguiden kunde jag ha bearbetat mera för att få ännu fler och djupare svar från informanterna och jag upplever även att jag skulle ha kunnat förberett och övat mig mer inför intervjutillfällena så att jag skulle ha fått ut mera av situationerna. Jag fick inte så mycket information som jag skulle ha velat men det beror helt och hållet på min oerfarenhet att leda intervjuer. Diskussionerna löpte dock bra på och det var väldigt fritt under intervjutillfällena.

7.3 Arbetslivsrelevans

Som jag även nämnde i inledning är barn som har en frihetsberövad förälder relativt utforskad grupp i vårt samhället när det gäller barnens påverkan och deras allmänt utsatta situation, när de lever skilt från sin förälder. Det som är positivt är att forskning och undersökningar om detta ämne bara ökar och intresset för att hjälpa dessa barn stiger. Därför anser jag att mitt examensarbete är till stor nytta för professionella och andra individer i vårt samhälle som kommer i kontakt med dessa barn.

Jag hoppas resultatet som kom fram i mitt examensarbete öppnar vuxnas och professionellas ögon för barn och deras behov, som lever skilt från en förälder. Jag hoppas att omgivningen lättare skall förstå att dessa barn behöver stöd och hjälp i vardagen i att kontrollera sina känslor och få hjälp av trygga vuxna att bearbeta

situationen, som i många fall kan vara väldigt traumatiskt. Jag hoppas mitt examensarbete kommer att bidra till nya ideér och inspiration till att fortsätta undersöka och hjälpa barn som har eller har haft en förälder i fängelset.

7.4 Förslag till fortsatt forskning

Eftersom detta ämne är ett relativt outforskat ämne är möjligheterna till vidare forskning oändliga. Förslag till intressant vidare forskning skulle kunna vara att det skulle undersökas vad för rättigheter dessa barn har till stöd från samhället och vad för stöd som finns tillgängligt för barnen i Finland. En annan aspekt skulle kunna vara att det undersöks hur kontakten mellan en frihetsberövad förälder och dennes barn fungerar idag och om/hur den uppmuntras av Kriminalvården och Socialtjänsten. Det skulle även vara intressant att läsa undersökningar som har gjorts angående barnens reaktioner på separation av sin förälder ifall föräldern är missbrukare versus icke missbrukare. Finns det skillnader och hurdana isåfall? Möjligheterna är oändliga och oberoende vad det forskas om inom detta område tror jag allt är till nytta och ger mer kunskap och barnen till frihetsberövade lyfts automatiskt mer fram i vårt samhälle.

KÄLLOR:

Barnombudsmannen. 2004, *Straffa inte barnet, en studie av barnperspektivet inom kriminalvården*. Tillgänglig: <http://www.barnombudsmannen.se/publikationer/bestall-och-ladda-ner/straffa-inte-barnet-2004/> Hämtad: 11.2.2013

Brottspåföljdsmyndigheten, 2013. Tillgänglig: <http://www.rikosseuraamus.fi/sv/index/verkstallighet/stodtilldedomdasfamiljer.html>
Hämtad: 19.12.2013

Brottspåföljdsmyndighetens statistiska årsbok 2012.

Tillgänglig: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/6ICdsXE5P/Brottspafoeljdsmyndighetens_statistiska_arsbok_2012.pdf Hämtad: 17.12.2013

Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie. 2000, *Den svårfångade socialpedagogiken*, Lund: Studentlitteratur, 236 s.

FN:s generalförsamling. 1989. *FN:s konvention om barns rättigheter antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989*, 19 s.

Tillgänglig:

http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/020521/a2fe55424340e999aed047eb281537d7/fn_891120.pdf Hämtad 23.1.2013

Gustavsson, Anders. 2004, *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, 237 s.

Högström, Sofia. *Barn i anstalt – en komparativ studie om barn till frihetsberövade föräldrar i Norden*, 2010.

Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1686707&fileOid=1686712> Hämtad 2.10.2013

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring*. Narayana Press : Studentlitteratur, 316 s.

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. *Små barns delaktighet och inflytande*. Sockholm: Liber AB, 2010

- Johansson Cecilia & Ottoson Therese. 2010, *Stöd-vad är det? – barn till frihetsberövade berättar*. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/24846/1/gupea_2077_24846_1.pdf Hämtad: 11.2.2013
- Juringe Jessica & Svensson Veronica. 2007, *Att ha pappa i fängelset, socialtjänstens arbete med arbete med barn till frihetsberövade fäder*. Tillgänglig: http://www.riksbryggan.se/Download/Att_ha_pappa_i_fangelse.pdf Hämtad: 11.2.2013
- Killen, Kari. 2009, *Barndomen varar i generationer*, 2:1 uppl. Elanders Hungary Kft: Hungary, 278 s.
- Killen, Kari. 2002, *Svikna barn*, 2:1 uppl. Wahlström & Widstrand: Stockholm, 533 s.
- KRITS. Tillgänglig: http://www.krits.fi/fin/krits_in_english/child_and_family_action/ Hämtad: 19.12.2013
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2009, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB, 370 s.
- Lagen om barnskyddsenheter 767/2005. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101379> Hämtad: 3.1.2014
- Larsson, Sam & Lilja, John & Mannheimer, Katarina. *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, 2005
- Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur, 244 s.
- Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik – Integration och inklusion i det moderna samhället*. Narayana Press: Studentlitteratur, 301 s.
- Mannila, Anna-Sofia. *Sociala berättelser som stöd för barn med Asperger syndrom*, 2011.
Tillgänglig: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38950/Mannila_Anna-Sofia.pdf?sequence=1 Hämtad: 5.11.2013
- Melin, Mie. 1998, *Fångarnas barn*. Kristianstads Boktryckeri AB, 96s.
- Molin, Martin & Gustavsson, Anders & Hermansson, Hans-Erik. 2008, *Meningsskapande och delaktighet – Om vår tids socialpedagogik*, Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB, 264 s.
- Miller, M Keva. 2006. *The Impact of Parental Incarceration on Children: An Emerging Need for Effective Interventions*.

Tillgänglig:

[https://coursewebs.law.columbia.edu/coursewebs/cw_13F_LAW_L6656_001.nsf/0f66a77852c3921f852571c100169cb9/B43ECA7DE60A5BFA85257BD3006DE220/\\$FILE/Miller,+Keva+Impact+of+Parental+Incarceration+on+Children.pdf?OpenElement](https://coursewebs.law.columbia.edu/coursewebs/cw_13F_LAW_L6656_001.nsf/0f66a77852c3921f852571c100169cb9/B43ECA7DE60A5BFA85257BD3006DE220/$FILE/Miller,+Keva+Impact+of+Parental+Incarceration+on+Children.pdf?OpenElement)

Hämtad:16.11.2013

Murray, Joseph. *The effects of imprisonment on families and children of prisoners*. 2001. Tillgänglig: <http://www.bgsu.edu/downloads/cas/file77089.pdf> Hämtad: 16.11.2013

Nationalencyklopedin. Tillgänglig: <https://www.ne.se/sok?q=frihetsberövande>
Hämtad:23.2.2013

Parke, D Ross, Stewart-Clarke K Alison. *Effects of Parental Incarceration on Young Children*.2001.Tillgänglig:<http://aspe.hhs.gov/hsp/prison2home02/parke%26stewart.pdf>
Hämtad: 16.11.2013

Portti vapauteen.
Tillgänglig:http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/portin_linkkeja/lapset_ja_lastensuojelu
Hämtad:19.12.2013

Raseborg, 2013. Tillgänglig:<http://www.raseborg.fi/service/halso-och-sjukvard/social-service/barn-och-familjearbete/barnskydd> Hämtad:17.12.2013

Robertson, Oliver. 2007. *The impact of parental imprisonment on children*
Tillgänglig:http://www.crin.org/docs/Quakers_parental_imprisonment.pdf
Hämtad:15.11.2013

Williams, Natasha. 2006. *The impact of parental incarceration*

Tillgänglig: http://www.frontlinesol.com/MMFG/pdf_articles/Silent_Victims-Impact_of_Parental_Incarceration.pdf Hämtad: 15.11.2013

Östlig, Maria. 2006, *Ungas upplevelser av att ha en far eller mor i fängelset*.
Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:200740/FULLTEXT01.pdf>
Hämtad: 11.1.2013

8 BILAGOR

8.1 Bilaga 1 Intervjuguide

- Jag börjar träffen med att presentera mig själv och berätta vad syftet med mitt examensarbete är samt uppskattningsvis hur länge intervjun borde ta.
- Jag kommer berätta att intervjun spelas in och varför jag har valt att använda en bandspelare i intervjun
- Jag försäkrar intervjupersonerna full anonymitet både när det gäller identiteten och även vad som sägs under intervjun
- Jag framför till informanterna att det är bra att säga till om de vill och känner för att ha en paus under intervjuen
- Jag kommer berätta att det är fritt fram att ställa frågor de funderar över innan intervjun börjar men även under intervjutillfället

Barn och deras frihetsberövade föräldrar

- Kan du berätta om den tiden din/dina föräldrar var frihetsberövade? Hur upplevde du den tiden? Hur kändes det?

-(Vilka och hurdana känslor och behov hade du? Skämdes du? Kände du dig ensam? Ilska? Tycker du att dina känslor ändrades under din förälders frihetsberövande? Vilka isåfall? På vilket sätt?)

- Upplevde du någon sorts krisreaktion under den aktuella tiden?(Vad isåfall? Till exempel skuld, ilska, kroppsliga symtom, kamratrelationerna, skolprestationerna)

- Hur skulle du själv beskriva den tiden? Vad var det som du upplevde som mest jobbigt? (På vilket sätt?) Hur påverkade det dig att din förälder var frihetsberövad?

- Hur upplevde du kontakten med din frihetsberövade förälder? Blev kontakten annorlunda? På vilket sätt isåfall?

Delaktighet

- Var du medveten om hur den verkliga situationen såg ut? (Berättade föräldrarna för dig?) Hur kände du dig?

- Kände du som barn att du fick vara med i allt på samma sätt som alla andra barn?

- Hade du samma saker (resurser) som andra barn?

- Upplevde du att du själv var villig att vara aktiv och engagerad när det gäller olika situationer i ditt liv under din förälders frihetsberövande?

- Kände du, trots din frihetsberövade förälder att folk respekterade och lyssnade på dig och dina tankar och åsikter under denna tid?

Stöd till barnen av professionella på barnens egna arenor

- Upplevde du att du hade någon trygg person i till exempel skolan som du kunde berätta saker för såsom dina tankar och mående under den tid din förälder var frihetsberövad? Om ja, vad betydde det för dig?

- Upplevde du att du hade någon som gav sitt stöd till dig, som såg dig som person under denna tid? Ifall ja, på vilket sätt och vad betydde det för dig?

- Tycker du att du hade någon utomstående person som hjälpte dig med bearbetningen av din livssituation/den situation du levde i? Om ja, på vilket sätt? Hjälpte det dig på något vis?

- Det är dags att förklara att intervjun håller på att ta slut. Jag kommer fråga ifall det ännu finns frågor som de vill diskutera.

Efter att intervjun är avslutad kommer jag att prata lite med intervjupersonen. Berätta att jag är väldigt tacksam att de har ställt upp och deltagit i min intervju. Diskussion kring hur det känns efteråt med informanten så att han eller hon inte lämnas ensam och funderar på eventuella tankar eller frågor. Jag kommer även lämna min email adress och telefon nummer och informera informanterna att det gärna får höra av sig ifall de börjar fundera på någonting i efterhand.

8.2 Bilaga 2 Bästa Informant

Jag heter Sara Madsen och jag studerar på det sociala området till socionom vid Arcada Nylands svenska yrkeshögskola. Jag håller för tillfället på att skriva mitt examensarbete som handlar om hur ett barns behov ändras under den tid barnet har eller har haft sin förälder eller föräldrar frihetsberövade. Jag skulle vilja intervjua Dig eftersom dina erfarenheter är viktiga med tanke på att utveckla på vilket sätt barn till frihetsberövade föräldrar blir bemötta idag. Intervjun är en individuell öppen intervju och beräknas ta ungefär en timme. Intervjuplatsen och tiden kommer Du själv att få välja. Vi kommer att prata om hur Ditt behov ändrade under föräldrarnas frihetsberövande samt om det påverkade delaktigheten i samhället. För att underlätta mitt arbete kommer intervjun att bandas in om det passar för Dig. Materialet från intervjuerna kommer sedan att presenteras i mitt examensarbete men jag garanterar att din identitet kommer att skyddas genom hela processen. När mitt arbete är godkänt kommer allt intervju material att

förstöras. Det är frivilligt att delta i intervjun och vid behov kan du avbryta när som helst.

Ifall du har frågor kan du kontakta mig eller min handledare Maria Forss.

Med vänliga hälsningar

Sara Madsén

Maria Forss

040-8465429

Sara.madsen@arcada.fi

Maria.forss@arcada.fi

8.3 Bilaga 3 Informerat samtycke

Jag är informerad om att syftet med Sara Madséns undersökning är att undersöka barns behov när en eller båda föräldrarna är frihetsberövade. Jag är medveten om att materialet som kommer fram i intervjun kommer att användas i hennes examensarbete och att deltagande är frivilligt och att jag när som helst vid behov kan avbryta intervjun. Jag godkänner att intervjun kommer att spelas in och jag är medveten om att ingen deltagare personligen kan identifieras i undersökningsmaterialet.

Jag ställer upp i intervjun _____

Jag godkänner att intervjun bandas in _____

Namn _____

Ort och datum _____

8.4 Bilaga 4 Kontaktlista för krishjälp i Helsingfors, Esbo och Vanda

Eftersom detta ämne kan vara ett väldigt känsligt ämne för vissa av informanterna kommer jag att vara väl förberedd genom att ha samlat kontakt uppgifter till olika hjälpinsanser för att kunna hjälpa och erbjuda dessa tjänster till informanterna vid behov.

Krisjouren för unga erbjuder samtalshjälp till unga mellan 12-29 år, man får vara anonym och samtalen är kostnadsfria. De har telefonjour på tisdagar, onsdagar och torsdagar mellan kl. 11.00–13.00. Telefonnummer: 045-341 0574. Alternativt kan man skicka ett e-post till adressen krisjouren(at)helsinkimissio.fi

Krisjour i Helsingfors erbjuder akutenhet för psykosocialt stöd, andlig första hjälp per telefon och hembesök vid behov, utredning av fortsatt hjälp. Tjänsten är konfidentiell och avgiftsfri och man kan vara anonym. Telefonnummer: 09 3104 4222.

Socialjour i Helsingfors erbjuder dig brådskande hjälp i din livssituation efter tjänstetid. Telefonnummer: 020 696 006

Nuorten Kriisipiste i Helsingfors erbjuder finskspråkig krishjälps- eller terapi för unga (12-29år) i kris. Målsättningen med verksamheten är att öka på de ungas och deras familjers välmående genom att erbjuda dem kortvarig krishjälps i livets små och stora problemsituationer. Krisjouren kan man ringa till eller besöka anonymt, krisarbetaren har tystnadsplikt och servicen är gratis. Telefonnummer: (09) 3284 1313 och e-post nuorten.kriisipiste.svenska@helsinki.fi

Esbos social- och krisjour ger möjlighet för individer att söka jour krishjälps. Krisarbetet görs per telefon eller så att man träffar klienten personligen. Enheten gör krisarbete inom alla åldersgrupper. Krishjälps ordnas för individer, familjer och grupper. Jouren är öppen dygnet runt. Telefonnummer: 09 8164 2439.

Vanda social- och krisjour erbjuder stöd till individer enligt behov. De erbjuder telefonjour, klientarbete inom social- och krisjouren och i andra sammanhang, handledning och vid behov anvisning till eftervård samt ordnande av krissamtal. Tjänsterna är avgiftfria och de har öppet dygnet runt. Telefonnummer: 09 8392 4005